

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 1.50
voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Aanvullende nummers . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . - 0.09
» » » 1000 » . . - 0.08
» » » 3000 » . . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft **Abonnement en Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Rieuwstraat. voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” **Haagpoort 4**, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is: Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een lid in één schenken van f 100, zijn donateurs (trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden. Een Intekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.

Inhoud van dit nummer.
Mededeeling: Boeatan. — De Koelie-ordonnantie. — West-Overzicht. — Oost-Indische Berichten. — Rapport over de koelie-mishandeling. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Tijdschriften en periodieken. — Inhoud der voornaamste Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Feuilleton.

Mededeelingen:

BOEATAN.

Reeds maanden geleden is „Boeatan” er op bedacht geweest, om — door besprekingen met naar Indië verkeerenden en door er over te schrijven aan vele personen, met wie zij daar ginds in betrekking staat — te zorgen, dat haren voorraad tegen de Sint-Nicolaas- en Kerst-feesten in ruime mate zou worden aangevuld. Het gelukkig is dit thans dan ook het geval! Dank zij de toewijding en vlijt van verschillende belangstellenden in Oost- en West-Indië, die den inlander bij zijn huislijf- en kunstnijverheid-arbeid met raad en daad hebben bijgestaan, diens werk voor „Boeatan” hebben opgekocht en het bijtijds hierheen gezonden, om in Plaats 9 eene groote keuze van smaak- en veelal tegelijk ook praktische artikelen, van allerlei soort en prijs, bijzonder tot feestgeschenken geschikt, zoowel voor smalle als voor meer gevulde bezuizen.

Zoo zijn er onlangs weer ontvangen: De zeer welbekende gongs uit Semarang, maten uit Bawean, Mandjiljan en de Padangsche Bovenlanden; weefsel uit Siloengkan, Atjeh, de Bataklanden, Buitenzorg, ketaton en nog vele andere streken, eenvoudige in vorm voor dagelijksch gebruik en zeer sierlijke in vorm voor feestgebruik en zilverdraad doorwerkt. De rijke boomkleurige slendangs bv. staan prachtig als looper op een met mooi damast gedekte tafel; er zijn thans ook gelijksoortige kleine doekjes bij om onder vinger-kommetjes of ijsbakjes te gebruiken.

Uit den Timor-archipel komen eersdaags eene groote collectie „selimoets”, groote decoratief gekleurde weefsel van dik katoen, uitstekend voor tafelleeden en de bekende, mooie, fijn besneden bamboe-kokertjes. Uit de Vorstenlanden zijn er behalve de beroemde „djanies”, allerlei goud- en zilverwerken, en de in „Eigen Haard” onlangs zoo goed beschreven leder-arbeid.

Verder allerlei voorwerpen van gesneden hout, o. a. uit Japara, — waarvoor wijlen Raden Adjeng Kartini zich zoozeer beijverde —, van geciseleerd koper en tin; kantwerk uit Curaçao en elders, ook zeer

FEUILLETON.

De Hechtste Band.

Naar den Engelsch-Indischen roman van ALICE PERRIN, door N. v. Z.

Hoofdstuk VII.

In de volgende lente, kort nadat Paul Vereker naar een kantschool was gezonden, werd Sir Robert Jardine door een beroerte getroffen. Daar den zieke volkomen rust werd verschaft, waren de jongens vooreerst ook gedurende de vacantiën bij „Farm Park” gebleven; Bob Jardine bleef bij zijn moeder en zuster, terwijl voor Paul een onderkomen gevonden werd aan eene zeebadplaats. Deze verandering duurde langer, dan men eerst dacht; „Farm Park” werd voorloopig gesloten, omdat Sir Robert verschildt buitenlandsche badplaatsen moest gaan bezoeken; jongens hem niet meer zo hinderen, was Selma Neale toen hij eindelijk terugkwam en het gezelschap der school aan de zorgen van haar tante toevertrouwd, zoodat ons verhaal in hunne kinderjaren slechts zelden meer bij elkander kwam. Een enkelen vacantiën waren zij nog eens samen geweest, maar geen van hen dacht hieraan met bijzonder genoegen terug, want Bob was toen op een leeftijd gekomen, dat hij behandelde Selma erg uit de hoogte; Paul trok zijn mond op voor meisjes, en Selma hield niet van jongens, zij vond haar grootste genoegen in het studeeren van clasieke muziek en het lezen van poëzie en gewijde letterkunde. Na hard blokken, slaagde Bob er in (met een heel laag

artistiek uit klei geboetseerde koppen en nog veel meer, véél te veel om hier alles op te noemen. Ieder, die kan, moet er zich zelf maar van komen overtuigen en ook zijne kennissen daartoe opwekken. Tot en met Zaterdag 3 December is Boeatan van 's morgens 10 tot 's avonds 9 uur open. Alle belangstellenden zijn er hartelijk welkom. En wie zou geen belang stellen in den huislijf- en kunstnijverheid-arbeid van onze broeders en zusters in Nederlandsch Oost- en West-Indië, die onzen steun zoozeer behoeven?

Buitendien verdient hun werk ten volle de warme belangstelling en oprechte waardeering van ieder welkenkende. Menig kenner hooren wij bij het nauwkeurig bekijken der voorwerpen in „Boeatan” uitroepen: „Wat is bijna alles hier mooi, juist begrepen en goed uitgevoerd. Die menschen hebben heel wat fraaiere gebruiksvorwerpen dan wij. Zij kunnen ons nog menig lesje geven!”

Daarentegen hapert er hier en daar natuurlijk ook nog wel eens een kleinigheid aan, vooral in de constructie. Maar juist dit kan door onze belangstelling langzamerhand verbeterd worden. Voor het geld, dat de thans in „Boeatan” aanwezige voorraad voorwerpen opbrengen, kunnen weer andere, meer en meer volmaakte worden ingekocht. Allen dus, die er voor zichzelf of voor vrienden het een en ander koopen, helpen daardoor het doel bevorderen, dat tot de oprichting van Boeatan heeft geleid. En wie zou hietoe niet willen medewerken?

De Koelie-ordonnantie.

Een zeer belangrijke openbare vergadering werd op Vrijdag 18 November gehouden door de (Ned. Afd. der Ned.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw). De heer Rookmaaker, oud assistent-Resident in Ned.-Indië, besprak daarin de „Koelie-ordonnantie”, waaronder verstaan wordt: de door de Indische Regeering vastgestelde regelen voor de overeenkomst, die ondernemers van land- en mijnbouw op de Buitenbezittingen sluiten met het werkvolk, dat door hen op Java gewonnen wordt.

Met een kort woord wees de voorzitter er op, hoe niet alleen bij ons, maar bijna in alle nederzettingen in van het moederland ver afgelegen landen, van zoogenaamd koloniseerende mogendheden, het stellen van regelen voor den aanvoer van werkvolk naar industriele ondernemingen, die aan arbeidskracht gebrek hebben, een onderwerp is van herhaalde bespreking en van warmen strijd; ja, hoe, zelfs in de Europeesche staten en Amerika de groote moeielijkheid wordt gevoeld om door de arbeidswetten den werkgever voldoende zekerheid te verschaffen voor zijn bedrijf en toch den werkmans tegen misbruik te beschermen.

Het bestuur had daarom gebruik gemaakt van de gelegenheid om deze, ook voor de nijverheid en den landbouw in Oost-Indië zoo voornaame kwestie in de Nederlandsche afdeeling aan de orde te stellen, nu de heer R., die in Indië de praktijk der koelieordonnantie in verschillende gewesten had gezien en-er bijkens zijne geschriften eene bijzondere studie van had gemaakt, zich bereid verklaarde om als inleider op te treden.

Het woord was daarop aan den heer R., die in eene welsprekende, gevoelvolle rede eerst treffend het leed schilderde, dat onder hardvochtige, soms

slecht opgevoede meesters door de kontrakt-koelies geleden wordt, daarna grove misvattingen in de meeste artikelen der bestaande koelieordonnantie aantoonde, vervolgens er op wees, dat het op last der Regeering opgemaakte ontwerp Hoetink voor eene nieuwe proef-koelieordonnantie wel veel administratieve verbeteringen bevatte, maar in het wezen der zaak geen verbetering bracht, om ten slotte tot de conclusie te komen, dat de bestaande koelie-ordonnantie, zóó diep moet worden begraven, dat er zelfs geen luchtje van overblijft, en vervangen door een eenvoudig civiel-contract, waarin boete in de plaats komt van gevangenisstraf. Naar zijne overtuiging zou de arbeid voor de ondernemers onder de werking van zulk een contract even gemakkelijk gaan, mits men het uitschot der maatschappij, dat thans aangeworven wordt, zou kunnen vervangen door fatsoenlijke, aan regelmatigen arbeid gewone lieden, hetgeen hij met Regeeringshulp zeer mogelijk acht, vooral nu de minder gunstige economische toestand op Java het voor menig gezin zóó gewenscht maakt om uit te wijken naar eene streek, waar zij door arbeid zeker zijn het noodige voor hun dagelijksch bestaan te verdienen.

Vooraf de gevangenisstraf tegen desertie was hem een gruwel in 't oog, want 't is een economische wet, die vast staat als een goed ingehede paal: dat niemand wegloupt, waar hij 't goed heeft; maar juist de wetenschap, dat deserteurs door de politie worden opgespoord om, gebonden en geketend, naar de meest hardvochtige meesters te worden teruggevoerd, was de oorzaak van de slechte huisvesting, kleding en voeding, die er, met een vloek en een schop als toegift, voor de kontrakt-koelies op overschoot. Spreker gaf toe, dat er ook goede meesters waren, bij wie zelden of nooit desertie voorkwam, vooral ter Sumatra's Westkust had hij ze ontmoet, maar dikwijls is het ook volkomen anders en meermalen was het hem voorgekomen, dat in de gevangnissen opgesloten kontrakt-koelies hem vroegen: om kettingganger te mogen worden, want dan werden ze minder hard behandeld.

Voorwaar een treurige opvoeding is het, zei spreker, wanneer onze wetten en voorschriften den inlander er toe brengen om in gevangenisstraf geen schande meer te zien!

Nog erger dan 't lot van den slaaf of den pandeling, is dat van den kontrakt-koelie, meende de inleider, want voor beide eerste categorieën was in sommige gevallen vrijkoop mogelijk. Voor den kontrakt-koelie echter niet!

Wij zouden voor onze lezers gaarne de gansche rede van den heer R. hebben overgenomen, die gedurende anderhalf uur zijne hoorders op boeiende wijze in beslag nam, doch behalve, dat wij zouden treden in de rechten van „De Indische Mercurius”, die als orgaan der Afdeeling van Landbouw en Nijverheid, het in hare vergaderingen verhandelde steeds in extenso opneemt, deden wij dan meer, dan bij het schrijven van dit artikel in ons plan lag. Enkele grepen slechts namen wij dus uit het warme pleidooi in het belang van den Indischen inlander, dien spreker, zooals hij zeide, om zijne goede eigen-

schappen had lief gekregen, en wanneer wij daarna ook van het debat hebben aangehaald, wat wij, zonder aantekeningen te maken, er van onthielden, stellen wij ons voor met ons eigen oordeel over de quaestie te besluiten.

Jhr. van der Does de Bye, Directeur der Singkep-tinmaatschappij, kwam het eerst aan 't woord en wees op een euvel, de tegenwoordige koelie-ordonnantie aanklevende, dat, naar hij meent, ook door het ontwerp Hoetink niet zal worden weggenomen. Contract-koelies mogen niet tot een maatschap (kongsi) zich vormen en werk bij aanneming voor den werkgever verrichten. Men heeft niet begrepen of niet willen begrijpen, dat de koelie-ordonnantie, ontworpen met het oog op tabak-cultuur, in denzelfden vorm niet dienstig kan zijn voor verschillende nijverheids-ondernemingen. De Singkep-tinmaatschappij heeft daarvan de nadeelen ondervonden en toch heeft de Regeering, waar zij zelf op Banka tin exploiteert, wel met kongsi's van werklieden te doen; en voor Billiton, waarin ze geïnteresseerd is, werd zelfs eene afzonderlijke ordonnantie gemaakt, waarbij aannemingswerk door groepen werklieden is toegelaten!

Op nog een ander geval van z. i. zeer onpraktisch handelen werd door hem gewezen. Een vijftiental Chineezen kwam op Singkep en wilde voor eigen rekening, op bijzondere manier, een der aan de Mij toebehoorende tinvelden exploiteeren, aanbiedend om een deel van het product aan de Singkep-tinmaatschappij af te staan. Ook voor dien vrijen arbeid kon men echter van het bestuur geen vergunning krijgen.

Oud-bestuursambtenaren, in de vergadering aanwezig, gaven hun twijfel te kennen omtrent de mededeelingen van den heer v. d. D. d. B., die echter zijne verzekering herhaalde.

De oud-resident KOOREMAN, die daarop het woord vroeg, bestreed ernstig de conclusie van den inleider, waar deze de koelie-ordonnanties voor goed zou willen begraven en er een civiel-contract voor in de plaats stellen. Wat beduiden voorschriften tot boetoplegging voor eene kontraktsovertreding tegenover den armen niets bezitter, vooral wanneer die niets-bezitter behoort tot die klasse van menschen, die zich op Java verbinden, om als koelie op eene onderneming in de Buitenbezittingen te gaan werken? Het zijn grootendeels weggeloopte soldaten of dwangarbeiders, dan wel personen, die het op Java zóó bot maakten, dat zij het geraden oordeelen te verbijten, en wat dies meer zij. En nu heeft de inleider wel gezegd, dat het, vooral in deze tijden van economischen druk, voor den ondernemer gemakkelijk zal zijn om op Java werkvolk van beter gehalte te krijgen, maar hij heeft dit door niets bewezen en volstrekt niet aangetoond, hoe dit zou moeten gebeuren.

Daarenboven, het is niet de koelie-ordonnantie, die de schuld is, dat de kontrakt-koelies soms hard behandeld worden, maar 't is in de eerste plaats het onbetamelijk gevoel van geringschatting van den inlander, door niet weinig Europeanen, waarop ook de inleider wees. Komt daar nog bij gemis aan afdoend toezicht op de uitvoering der koelie-ordonnantie door het Bestuur, in streken bv.

„Je hadt veel eerder terug moeten komen, Bob! Je hebt geen denkbeeld van wat er allemaal gedaan moet worden. Het geheele landgoed is verwaarloosd sedert de ziekte van je oom, hij heeft nooit een goeden zaakwaameer willen aanstellen, en zelf kon hij natuurlijk al heel weinig doen. Er zal minstens twee jaren hard gewerkt moeten worden, eer alles weer op orde is.”

Hij maakte een beweging van ongeduld.
„Maar, weet u, tante Carrie, in den loopbaan van een man, en vooral van den soldaat, zijn er tijden, dat hij geen verlof zou kunnen vragen, zelfs niet om naar het sterfbed van zijn moeder te gaan.”

„Ja, daar hebben vrouwen misschien geen verstand van. Maar nu ben je er, gelukkig, en zullen wij heel wat werk af te doen hebben. Ook moet ik thans mijn eigen plannen vaststellen. Na het eten zullen wij dat alles bespreken; je hebt nu nog juist den tijd, om je te gaan kleden. Trotter zal je je kamer wijzen, een groote aan den voorkant, natuurlijk niet je kleine kamertje van vroeger.”

„Het kan mij weinig schelen, waar ik slaap, als ik maar een bed heb”, zeide Bob, terwijl hij den gang doorliep.

Hij stond een oogenblik stil, en met een vaag gevoel van spijt, besefte hij, dat hij in zijn eigen huis was. Hij hield niet van banden en van verantwoordelijkheid. Hij zou heel blij zijn geweest, als zijn oom maar altijd had kunnen blijven leven, want hij wenschte niets liever, dan soldaat te zijn en in den vreemde te jagen. Hij vond het hard, dat hij voortaan zijn aandacht bovenal zou moeten wijden aan vee- en groenteteelt, aan de grieven zijner pachters, afgewisseld door een slechts zeer beperkt jachtvermaak. Gedurende den maaltijd was hij gedrukt en stil, maar toen hij gevoed en uitgerust was, en daarna in de rookkamer een lekkere sigaar had genoten, kwam hij goed gestemd bij

nieuwen Sir Robert. Zij had hem sedert enige jaren niet gezien, want de verloftijden gedurende zijn dienst had hij liever elders doorgebracht, waar meer op het gebied van jacht voorviel. Zij luisterde aandachtig naar het overgaan der bel en zoodra zij deze hoorde, legde zij haar naaiwerk neder en stond op. Het volgende oogenblik stapte Bob Jardine de kamer binnen; hij was tot een stevigen man opgegroeid, met een grooten neus, breede jukbeenderen en een dikken, rooden knevel.

„Mijn hemel Bob! Beste jongen, ik zou je niet herkend hebben. Je bent nog een heel stuk gegroeid. Ik behoef niet te vragen, hoe je 't maakt!”

Hij lachte, terwijl hij haar hartelijk kuste.

„Ja, ik geloof, dat ik in ieder geval wel veel breder geworden ben, zoo al niet langer. Maar U is niet veel veranderd, tante Carrie; hij hield zijn handen op haar schouders en keek haar in het gelaat, „een paar grijze haren, enkele kleine rimpeltjes en wat is dat. . . een lognette? Dat is iets nieuws en dan natuurlijk — dit”, voegde hij er zachter aan toe, op haar rouwjonp wijzend.

„Jonge menschen veranderen zoo veel merkbaarder dan oude. Ik ben blij, je als zoo'n flinken man weer te zien, Bob; en al je leelijke sproeten zijn ook verdwenen, je huid is nu mooi bruin gebrand. Je arme oom zou trotsch op je geweest zijn, ofschoon hij er natuurlijk niet voor uit zou zijn gekomen”, zeide zij met een glimlach.

Bob Jardine liep naar den haard toe, en warme zijn sterke, brune handen voor het vuur. Daarna verschoof hij de ornamenten op den schoorsteenmantel van hun plaats, hetgeen zijn tante herinnerde aan de beweeglijke jongen van vroeger.

„Ik heb u zooveel te vragen, dat ik niet weet, waarmee te beginnen”, zeide hij.

midden in de wildernis, ver van den Bestuurszetel, dan kunnen er gerlijke dingen gebeuren. Maar dit gaat om buiten de koelie-ordonnantie. want toen de heer K. Jong controleur was in de Mirabassa, waar de koelie-ordonnantie niet bestond, hadden ook daar grove mishandelingen plaats. En hoort men niet bij herhaling, dat ook op de ondernemingen van Java soms met de vuist en den rotting wordt geregeerd?

Men moet weten, dat men wil! Wordt de koelie-ordonnantie begraven, dan zinge men tegelijk den lijkzang over de Europeesche landbouw- en mijn-industrie op een groot deel der Buitenbezittingen.

De sterk gekleurde lijdensgeschiedenis van den kontraktkoelie, zoals de inleider die gaf, was, op zijn zachtst genomen, zeer overdreven, dit weet hij uit eigen jarenlange ondervinding. Ook uit het onderzoek van mr. Rhemrev moet dit trouwens gebleken zijn.

Mr. van DEVENTER kwam daarna aan de beurt en bestreed eveneens de conclusie van den inleider. Hij constateerde echter wel, dat de bestaande koelie-ordonnantie genoegzaam algemeen was veroordeeld en zulks ook door de Regeering, want zij had den heer Hoetink het maken van het ontwerp voor een nieuwe opgedragen.

En al roemde hij hoog, de literaire verdiensten van hetgeen de inleider had voorgedragen, ook hij achtte zich verplicht er de aandacht op te vestigen, dat positieve bewijzen van eigen stellingen in de voordracht ontbraken, terwijl enkele van die stellingen op misverstand of onjuist begrip berusten. Zoo schetste de heer R. het bestaan van den kontrakt koelie als erger dan dat van den pandeling, maar toch is het karakter van het pandelingschap, met zijn totaal verlies van eigen vrijheid, geheel iets anders, dan dat der verplichtingen, die uit de koelieordonnantie voortvloeien. De opvatting, dat gevangenis, als bestraffing voor het niet nakomen van eene verbintenis, in een arbeiders-kontrakt niet zou mogen voorkomen, is van ouden datum en hoogst bekende jurisprudentie van lateren tijd hebben daartegen geen bedenkingen gehad. En al is nu ook, naar de meening van den heer v. D., eene met straffen bedreigende koelieordonnantie te qualificeren als een noodzakelijk kwaad, toch is het zijne overtuiging, dat men er niet buiten zal kunnen, wanneer men de Buitenbezittingen werkelijk tot ontwikkeling wil brengen, want, dat het vraagstuk zelfs op Java onder goede voorwaarden volop werkvolk te krijgen, niet zoo gemakkelijk is, kan men lezen in het rapport der Solovalleiwerken.

Hij nam dan ook het ontwerp Hoeting tegenover den inleider in bescherming en toonde aan, dat juist daarin ook de werkgever en de zijnen, bij overtreding der contractbepalingen, aan ernstige straffen zullen blootstaan, eene opmerking, die nog door den heer KOOREMAN werd versterkt.

Als voorbeeld, dat ook in Nederland, de politie behulpzaam is bij het opzoeken en tot hun werkgever brengen van onwillige contractanten, haalde de heer CANTER VISSER het Nederlandsche contract voor schepelingen aan.

Uit de inleiding en de discussie zijn indruk weergevend, kwam de Voorzitter der Vergadering tot het besluit: dat eene verbeterde koelie-ordonnantie niet te vermijden zal zijn, zoolang wij er niets beters voor in de plaats weten te stellen.

Met het oog op het reeds late uur, antwoordde de heer R. slechts in korte woorden zijne bestrijders, te kennen gevende, dat hij door die bestrijding in geenen deele van meening was veranderd.

Heeft deze openbare bespreking van het vraagstuk der voorziening in den handenarbeid, op plaatsen, die aanvoer van werkvolk noodig hebben om er landbouw te kunnen drijven of mijnarbeids-ondernemingen te kunnen stichten, de zaak een stap vooruitgebracht?

In directen zin zeker niet, want de inleider bleef in gebreke, aan te toonen, dat hetgeen hij als de oplossing voorstelde, ook praktisch uitvoerbaar zou zijn.

Veel voelen wij echter voor zijn uit de leer der staathuishoudkunde gegrepen argument: dat gebrek aan arbeidskracht niet kan blijven bestaan op plaatsen en in landen, waar de arbeider behoorlijk onderhoud vindt voor zijn gezin en in goede maatschappelijke positie komt.

Waar emigratie van Javanen thans staat op het program der Regeering, zouden wij het volstrekt niet onmogelijk achten, dat door hare zorgen, iets anders, dan het schuim van het volk, naar die deelen der buitenbezittingen verhuist, waar landbouw en industrie voldoende werk verschaffen.

De Regeering moet dan echter ook tevens zorgen, dat er een Bestuur zij, dat den arbeider tegen exploitatie beschermde, en aan den anderen kant bepalingen weten in het leven te roepen, waardoor de werkgever gewaarborgd is, dat hij door luiheid en moedwil geen schade lijdt.

Wij voelen eveneens voor de opmerking van den heer Kooreman, dat veel minder de voorschriften eener ordonnantie, dan het gemis aan Bestuursbescherming, de oorzaken zijn van de met de wetten der humaniteit en tevens met die eener gezonde koloniale politiek strijdende gebeurtenissen en toestanden, waarop in den laatsten tijd herhaaldelijk de aandacht werd gevestigd en die zelfs, wanneer men aanneemt, dat de schildering overdreven is, nog genoeg afkeuringswaardigs overlaten. (1)

Wij hebben jaren lang met den O-Indischen inlander gewerkt, zowel op Java als op andere eilanden, en nimmer het nuttige, laat staan het noodige, van stompen of trappen bij de aansporing tot werken opgemerkt. Steeds ook hebben wij de waarheid ondervonden, van hetgeen de Belgische majoor Thijs, die den Congo-spoorweg maakte, op de vergadering van het Institut Colonial-International in 1899 te Brussel verklaarde: dat de beste manier om volop goed werkvolk te krijgen, bestaat in het billijk betalen en goed behandelen.

Is het de *nidrukkelijke wil* der Regeering, dat dit de grondslag zij, ook van den contract-arbeid en maakt zij dien wil kenbaar, niet alleen aan de beide contracterende partijen, maar ook aan hare ambtenaren, hetzij dan inspecteurs van den arbeid of anderen, dan zouden ook wij het noodzakelijk kwaad eener nieuwe koelie-ordonnantie, in den geest van het onderwerp-Hoetink, niet vreezen.

Het moet bij den ambtenaar niet kunnen opkomen, te denken, dat hij minder gunstig bij zijne meerderen en bij de Regeering zou kunnen worden aangeteekend, wanneer hij stipt zorg draagt voor humane en billijke toepassing van het voorgeschreven in een kontrakt van den inlandschen werkmans met den Europeeschen landbouwer of industrieel. En niet, zoals thans, moet men door dezen, als verschoning voor harde behandeling, het argument hooren bezigen, dat de kontrakt-koelie, waar hij voor Gouvernements-ondernemingen werkt, het nog minder goed heeft dan bij particulieren.

Goede, niet te langwijlige, maar toch behoorlijk alle hoofdzaken regelende kontraktbepalingen zijn een vereischte. Maar nog meer zal de goede toestand afhangen van de opvatting door de Regeering en hare ambtenaren van wat men noemt *den geest der bepalingen*.

En dan: werving van goede elementen voor den arbeid onder Regeeringsinvloed. Flinkse betaling, zoodat er, behalve voor volop noodig onderhoud, ook voor iets meer een stuiver overschiet, dan zal het ook op onze ondernemingen gaan als bij den Congo-Spoorweg van majoor Thijs; er zal werk genoeg zijn, zoals het trouwens ook bij onze Nederlandsche staatspoorwegen het geval was. Wij kennen alle bijstandigheden niet, waaronder men bij de Solovalleiwerken, tegen ruim loon geen voldoende getal arbeiders kon krijgen, maar bij de vele werken, die wij zelf hebben uitgevoerd, was dit in den regel anders, vooral wanneer door kleinere of grotere kongsijs (samenwerkers) arbeid kon worden aanbesteed.

Wanneer dit alles, en nog veel meer, goed wordt overwogen — en de voordracht-Rookmaaker bracht daartoe het hare bij, — dan is er alle reden, om den bekwaamen steller van het stuk dankbaar te zijn en te verklaren, dat de Ned. Afd. van de Indische Mij van Nijverheid en Landbouw een goed werk deed, door het vraagstuk der *main d'oeuvre* (2) (van den handenarbeid) te doen bespreken in den vorm, waarin dit in de openbare vergadering geschied is.

1) Men zie hierover de Ministeriele Nota omtrent het rapport-Rhemrev, die wij elders in dit nummer opneemen.
2) Onder deze benaming zal er zeker ook op het aanstaand internationaal congres te Luik wel over gesproken worden.

Week-Overzicht.

De Landsdrukkerij heeft in de afgelopen week weer heel wat te doen gehad op koloniaal gebied: de memorie van antwoord betreffende de west-indische begrotingen; de wetsontwerpen tot wijziging van de artikelen 75 en 109 van het Regeerings-reglement met intrekking van art. 86 van dat reglement, in verband met de regeling der rechtspositie van de inlandsche christenen; het voorloopig verslag betreffende de marine-begroting telt ook zoo'n beetje mee; en ten slotte nog de nota, waarin de minister van koloniën van het rapport van Mr. Rhemrev zooveel loslaat, als hij oirbaar acht.

Bob bleef in het vuur staren. „Ja, ik denk wel, dat ik eens zal trouwen.“ Na een lange tusschenpoos keek hij op en zeide: „Tante Carrie, ik kan 't u wel vertellen; van kindsbeen af, heb ik altijd gedacht, dat Selma Neale een goede vrouw voor mij zou zijn. Ik geef niet om andere meisjes. Maar ik zou nooit aan trouwen gedacht hebben, als om Robert nog leefde.“

„Selma was als kind dol op je; ik zie niet in, waarom zij dat nog niet zou zijn. Zij zou een uitstekende vrouw voor je wezen.“

„Wij zullen zien. Er is nog tijd genoeg. Waar is zij tegenwoordig?“

Zij woont nu weer met haar vader in de pastorie, en ik heb hen beiden juist voor morgen ten eten gevraagd. Ik heb haar de laatste jaren weinig gezien. Hare tante bracht haar verleden jaar te Londen in de wereld en ook aan het hof. Zij ziet er goed uit, en haar vader is erg trotsch op haar. Die beste man is nog precies dezelfde, alleen is hij, net als wij allemaal, wat ouder geworden.“

„Ik zal Selma er veranderd vinden,“ zeide Bob, de kamer op en neer loopend. „Alle duivels, ik word al zenuwachtig bij de gedachte, haar, nu zij volwassen is, weer te zien. Ik ben er niet eens zeker van, of 't mij niet een pak van 't hart zal zijn, een mededinger in 't kamp te vinden, zoodat hij kans verken waren!“

„Ik heb nooit van een mededinger gehoord. Ik meen, dat zij te Londen twee goede partijen afsloeg, en nog geheel vrij is. Wat zullen wij morgen reestig samen zijn — Paul is er ook bij. Hij komt uit Oxford hier zijn Paaschvacantie doorbrengen en ik verwacht hem nog vóór het eten. Je moet weten, dat hij bestemd is om bestuurs-ambtenaar in Bengalen te worden, en reeds dezen herfst naar Indië gaat.“

„Dat doet mij genoegen. — Hij zal nu ongeveer twee-

Wat genoemde memorie van antwoord aangaat, daaraan ontleene we, wat Suriname betreft, dat van dadelijke hulpverschaffing aan den grooten landbouw, — door eenige leden bezwaarlijk geacht —, voorloopig wel niets zal komen. De minister verklaart wel, niet alvorens het zake door den gouverneur te zijn ingelicht, mede te kunnen deelen, of hij zich al dan niet met de meening dier leden kan vereenigen, maar wanneer nu, bij den huidige stand van zaken, nog inlichtingen moeten worden gevraagd en afge wacht, is intusschen wellicht reeds het laatste uurtje voor menige onderneming geslagen. In het ondernemen van groote cultures in Suriname, ziet deze minister geen heil. Ook het balletje, dat ten behoeve van Granplacer werd opgeworpen, ging niet op. Verbeel je dan ook eens, dat de Staat nu ook weer, na overneming, te hooren kreeg: 't heele zootje is eigenlijk niets waard.

Wat Curaçao aangaat, vernamen we, dat de handels-quaestie met Venezuela een punt van bespreking tusschen den minister en den gouverneur, tijdens diens verblijf in patria, heeft uitgemaakt. Veel hoop koestert de minister echter niet. „Ietwat bevreemdend was ons de uitspraak, dat bevordering in den handel met Columbia iets is, waarop van bestuurswege weinig of geen invloed kan worden uitgeoefend. Zou het subsidie aan de Java-China-Japan-lijn zoo geheel vreemd zijn aan de opleving der handelsbetrekkingen tusschen Indië en Japan? — 't zij ons hier vergund enkel te wijzen op den sedert vermeerderden invoer van ruwe Java-suiker in het land der Rijzende Zon? Wat de houding van den Koloniale Raad aangaat, die ook zijne aandacht niet is ontgaan, meent de minister, dat door eene wijziging in de samenstelling, vertegenwoordiging der andere eilanden dus, ten deze geen verbetering zou worden verkregen. Aan een betere verbinding tusschen de eilanden onderling, welke aan zulk een wijziging zou moeten voorafgaan, wordt de aandacht geschonken.“

De beide vorengenoemde wetsontwerpen hier te resumeren, terwijl zij in dit blad nader zullen worden besproken, gaat buiten het bestek van dit overzicht. Teekene wij slechts aan, dat de eigenlijke regeling van den rechtstoestand der inlandsche Christenen nader bij ordonnantie zal worden vastgesteld.

Uit het voorloopig verslag der marine-begroting ontwaren we, dat de bedenkingen van *De Nieuwe* tegen het nieuwe pantserschip, in 'n vorig overzicht vermeld, in de Kamer werden gedeeld. Toch stonden tegenover de „verscheidene“ leden, die zich tot den raad gedrongen voelden, dat het streven der regering er steeds op gericht moet zijn onze marine voor Indië zoo krachtig mogelijk te maken, „verscheidene andere leden“, die de vrees ongegrond achten, dat de belangen van onze zeemacht in Oost-Indië zouden moeten worden opgeofferd aan den wensch, de verdediging van het rijk in Europa zoo krachtig mogelijk te maken.

De Ministeriele nota over het rapport van Mr. Rhemrev werd, in verband met het Hoofdartikel van heden, in haar geheel in dit nummer opgenomen.

Ernstige berichten kwamen in de afgelopen week van Batavia tot ons overwaaien. Een controleur in Djambi vermoord, en dit land voor den mijnbouw gesloten, toch ook zeker niet zijnde op 'n gunstigen politieken toestand; de radja van Sigi op Celebes, door zijne weigering om de moordenaars van Tambarana uit te leveren, aanleiding gevende tot een straftocht; de gouverneur van Celebes te Buitenzorg ontboden, waarschijnlijk met het oog op de dreigende expeditie naar Boni; en ten slotte de vloedgolf die duizenden bewoners der Nanoesa-eilanden in ellende dompelde.

In, den 20en October II. te Amsterdam gehouden zending-conferentie is blijkens de *Standaard* van den 21en dezer het, door den heer F. Fokkens in dat blad aangegeven denkbeeld, om de zending te doen medewerken om den inlandschen landbouw tot een hooger peil te brengen door Dr. M. H. van Nes ter sprake gebracht. Deze deelde mede, dat directeur en leeraren der Landbouwschool zich bereid verklaarden de a.s. zendingen op de hoogte te brengen van voor hen in die richting nuttige lectuur en hen bij verblijf te Wageningen de noodige inlichtingen te geven.

In de *Standaard* wordt thans in overweging gegeven aan de gezamenlijke directieuren der Zendingshuizen om aan de regering het verzoek te doen den a.s. zendingen het hoofdzakelijke van de practijk van den inlandschen landbouw te leeren kennen, door het openen van een cursus ten hunnen behoeve aan 's Lands Plantuintuin te Buitenzorg.

Uit de pers. Officieele publiciteit in Indië *Nieuwe Cour.* 18 dezer. Gemeenten in Ned-Indië en de indische begroting. *Telegraaf* 10, 12 en 14 dezer. Boni *Nieuwe Rott. Cour.* 17 en 18 dezer. Spoorwegen in Indië, Chinezen in Indië, Zeevisscherij op Java, Sumatra's Westkust, *Alb. res.* 14, 16, 17 en 18 dezer. De Indische begroting *Nieuwe Cour.* 19 dezer. Zaken doen idem.

De *Nieuwe* heeft 't al eens meer gehad over het gebrek aan publiciteit betreffende actuele koloniale aangelegenheden van de zijde van opperbestuur en Indische regering, en maakt nu onder de maatregelen, waartoe, naar de on-dits gouverneur-generaal van Heutsz zou willen overgaan, ook melding van het plan tot oprichting van een officieel bureau tot informatie der pers.

„De laatste kwestie, — en geen wonder — houdt de aandacht der Indische persmannen bezig“, schreef zij. Ons dunkt, dat de moederlandsche pers, in deze bijna evenzeer geïnteresseerd is als de indische. Eene, zoo volledig mogelijke openstelling der officieele bronnen, waaraan men het Oost-Indisch nieuws kan ontleene, is toch ook voor de nederlandse pers niet te versmaden?

De *Nieuwe* gaat echter eenszins accoord met *De Levende*, waar deze de vrees uitte, dat de pers op den duur niet zeer gebaat zal zijn met deze officieele hulpvaardigheid: „zoo'n officieel bureau tot informatie“, schreef 't Soerabajaasch blad „wordt onvermijdelijk een bureau van officieele informatie“ en de officieele lezing van gebeurtenissen mist wel eens iets aan frisheid, wat het aan „tendenz“ te veel heeft.

Dit voorbehoud overnemend, vindt het Haagsche blad, dat er althans voor Indië wel een goed denkbeeld in het plan zit, en dringt dan op openbaarmaking, voor zooveel doenlijk, van enkele rapporten aan, als dat van de heer van Lawick en van Rees van 1898 omtrent quaesties, die suiker-industrie rakend, dat betreffende de Gedang-an-zaak en het rapport-Rhemrev. Maar ligt dat dan niet op het gebied dier gewraakte officieele informatie?

Zoolang in Indië, door gebrek aan samenwerking, de wille van de publiciteit, welke de pers, in moederland en koloniën beide, behoort te dienen, geen plaats is voor 'n onafhankelijk pers-informatie-bureau, dat in staat is de officieele gegevens te verwerken, moet dunkt ons, wanneer het betreffende bericht op waarheid berust, het plan van den heer Van Heutsz onvoorwaardelijk worden toegelaten, wijl we daarin 'n middel zien, om 't somwijls onverantwoordelijk gedoe van, dikwerf niet belangloos berichtgevers den mond te snoeren.

In het hiervoren aangehaald artikel uit de *Nieuwe* teekent dit blad, naar aanleiding van het bericht in de indische bladen der voorgenomen verplaatsing van den Raad van Indië naar Buitenzorg, 't volgende aan:

„Uit de heden ontvangen Indische bladen schijnt te blijken, dat dit laatste bericht voorbarig is. Omtrent de plaats waar de Raden van Indië wonen moeten, is niet anders bepaald dan dat deze op een afstand van minstens dan vijf palen van de plaats van 's Raads vergadering verwijderd moet zijn. Wordt nu die plaats daar Buitenzorg verlegd, dan kunnen de raadsleden ook naar Buitenzorg verhuizen.“

Het *Alb. Hbl.* teekende hierop aan, dat het van de palen-quaestie niets afweet, dat alleen gesproken van 'n verblijf ter hoofdplaats, van de hoofdplaats 'n nauwelijks aanwijzing ontbreekt, hoewel erkend wordt, dat van gezamenlijke koloniale-politieke zijde Batavia en hoofdplaats synoniem verklaard zijn.

Aan 't slot van een, drietal artikelen over het in hooft-genoemde onderwerp komt *Amal* in de *Telegraaf* tot de volgende conclusie:

„Gelijk wij in den aanvang zeiden, de auspiciën, waaronder deze begroting e. a. de wereld ingaat, zijn voor den Minister zoo gunstig mogelijk. De politieke samenstelling der Kamers, de groote verwachtingen, die men koestert, aangaande den nieuwen Gouverneur-Generaal en niet het minst de feitelijke, absolute onbekendheid van het meereendeel der Kamerleden met dit onderwerp, staan er borg voor, dat ook deze begroting, met toebehooren er glad, vermoedelijk wel zonder wijzigingen, zal ingaan.“

Maar om het beeld der *Nieuwe Rott. Cour.* nog eens te gebruiken, wij gelooven, dat met deze vorming van gemeenten in Ned-Indië wij niet te doen hebben met een kiem, die zal groeien en wassen, maar veelmeer met een tak, op goed geluk afgehouwen en in den grond geplant.

Wellicht loopt die wel uit en wil wortel schieten, maar ziet soms zulke dingen gebeuren in de tropen. Wij gelooven, dat zelfs tientallen jaren van op deze wijze op deze grondslag voortgezette „decentralisatie“ niet zullen bevestigden met een gemeentelijke organisatie, noch ook zullen opwekken den frischen geest, het initiatief en den durf, die met een goed, opgewekt gemeentelieven gepaard gaan. Het enige resultaat, dat er van kan worden verwacht, zal zijn: dat dan hier en daar in Indië eenige commissies, huishoudelijke, half-ambtelijke onder-onssjes zullen bestaan, om zoo goed en zoo kwade geering hun wel uit afstaan.

Een beter perspectief is het ons helaas niet gelukt dit wetsontwerp te ontdekken.

In de *Nieuwe Rott. Cour.* van 17 en 18 dezer wordt de quaestie besproken, waarom een meer energiek optreden tegen Boni urgent moet worden geacht.

Schrijver somt de volgende punten van beschuldiging op:

1. De vorst ontzag zich niet, zelfs naar de Gouvernementslanden, van een gewapend geleide verzegelde afgezanten te zenden om uitgeweken Bonieren te achterhalen of zich van hunne bezittingen meester te maken. Zoo heeft het bestuur in 1902 een dergelijk gezantschap van Saleyer moeten wegzagen. Zoo liet hij een dergelijk gezantschap zich uit zijn naam de erfenis van een te Koro op N-Flores, niet ver van Manmerie, den zetel van onafh. posthouder, overleden Bonier, toezigen (zaak-Oewoetjngoude). De brutaliteit van die gezanten ging zoover, dat zij zelfs de Boegineesche wijk te Mamerie binnendrongen om de slaven en lijfeigenen van wijlen Tjingongou te eischen. Dit wist echter onze posthouder door persoonlijk optreden te vrijdelven.

2. Lapa-wawooi maakt misbruik van de zwakheid van de andere inlandsche staten (b.v. Wadjo en Loewoe) door deze gewapenderhand sommen geld op te persen.

3. Ook speelt hij den bans in het Z.-O. schiereiland gelijk ten vorigen jare bleek. In Maart 1903 ontmoette de gouverneur van Celebes op zijne reis naar Mingkolo en Kendari eenige zendingen van den vorst van Boni, die de bevolking overlast aandeden en daarom werden opgevat. Bij die gelegenheid viel den gouverneur toevallig een formeelen lastbrief van Koning Segeri in handen.

4. de meest krachtige vertoogen van den gouverneur van Celebes bleven zonder gunstig gevolg.

„Hooft u nog wel eens iets van zijn moeder?“

„Zij heeft Paul, noch mij, ooit weer geschreven, sinds hij hertrouwd is, een jaar, nadat het kind hier kwam, kon den naam van haar tweeden man niet lezen, hare brieven waren altijd onontcijferbaar; ik weet dus niet eens, of zij dood of levend is. Ik denk, dat Paul 't wel uit moet vinden, als hij daar komt; hij heeft trouwens nooit een belangstelling getoond in zijne familieleden, en ik geloof, dat hij zowat alles van hen vergeten is. Maar over Indië spreekt hij altijd, daar is zijn hart vol van!“

Bob zat met de borduurschaar zijner tante te spelen. „Er zijn heel wat slechtere oorden dan Indië. Natuurlijk zijn de inlanders er beestachtig, evenals het klimaat, maar de jacht is er prachtig, het is een heerlijk land voor een soldaat.“

Hij zuchtte, terwijl hij de schaar onophoudelijk open en dicht deed. Toen zijne tante hem die afnam, begon hij opnieuw de kamer op en neer te loopen.

„Hoe je daar veel mooie vrouwen gezien?“ vroeg Lady Jardine.

„Ik geef niet veel om vrouwen. In den regel ben ik bang voor haar of zij vervelen mij.“

„Het zal mij verwonderen, welke uitwerking Selma op je zal hebben?“

„Wij zullen zien,“ zeide hij lachend; „maar als zij nog altijd wil, dat er zooveel werk van haar gemaakt wordt, als toen zij een kind was, dan zal ik mijn handen vol hebben. Wat kon zij dien armen Paul plagen!“ Hij stond stil voor het vuur en vergeleek zijn tegenwoordigen toestand met dien van Paul Vereker. Hij benijde dezen diens vrijheid om zijn eigen gang te kunnen gaan.

(Wordt vervolgd.)

Grunstsalon * * * * *

* * * * * W. H. Idzerda * * * * *

31 Laan van Meerdervoort 31

* * * * * DEN HAAG * * * * *

* * * * * Tentoonstelling Fotografieën * * * * *

* * * * * dagelijks geopend van 10-4 uur * * * * *

* * * * * Portretten * * * * *

* * * * * uitsluitend uitgevoerd in overaanderlijken * * * * *

* * * * * kool- en gomodruk * * * * *

en twintig jaar zijn, nietwaar? Wat een gok kerelje was hij toch! Hij is zeker knap!“

„Ja, begaafd zou eigenlijk meer 't woord zijn, maar hij heeft een vreemde, tegenstrijdige natuur, ik heb hem nooit goed kunnen vatten; hij zegt trouwens, dat hij zichzelf niet begrijpt. In menig opzicht zullen wij morgen een aardig gezelschap vormen, hij en Selma hebben elkander de laatste jaren ook niet ontmoet, en hij zal voor haar evengoed als voor jou, een vreemdeling zijn.“

Wat betreft het ons door den vorst betwiste recht, om tegegen billijke vergoeding, de heffing van in- en uitvoerbelastingen, de hea, te ontnemen, verwijst schr. naar het den 1sten Februari 1896 met den vorst gesloten contract, waarbij het government zich het recht voorbehield om belastingen te allen tijde tegen schadevergoeding over te nemen.

Schrijver merkt dan op: Tegenover andere staten is dan ook van deze bepaling, in de contracten opgenomen om een einde te maken, op elk willekeurig moment, aan de wettelijke schraapzuchtige inlandse potentaten, reeds herhaaldelijk gebruik gemaakt. Nu de leenverdragen van Boni de belastingheffing ook gebruikt om zich op onrechtmatige wijze te verrijken, ten koste van zijne onderdanen, is het I. Gouvernement niet alleen formeel in zijn recht, maar is het zelfs tegenover de Bonische onderdanen verplicht, dit artikel toe te passen, kan het zijn goedschiks, anders kwaadschiks.

Nu terug tot 't betoog van de *Nieuwe*. Zij ziet slechts heil in flinke leeningen voor Indië, en niet in de druppelgewijze toediening van enkele miljoenen. Het wees daarbij tevens op het vele geld, dat in Indië in spoorwegen is vastgelegd. "Dit vormt een belangrijken post op de balans, een post, die niet mag worden vergeten, als men zich een meening daaromtrent vormt. Een post, die o. i. ook het redmiddel aan de hand doet, om over de telkenjarige tekorten heen te komen; . . . een leening."

In die richting moet h. i. ook worden gezocht «de hulpverschaffing van Nederland aan Indië, voorzover die noodig is.» Onder het hoofd «Zaken doen» wijst een lezer van de *Nieuwe* er op, hoe Engelsen en Duitschers daar meer begrip van hebben dan onze landgenooten.

«Te Singapore verwardigen zich »trotse« Engelsen, »stramme« Duitschers hun firma's in het Maleisch en in het Chineesch te doen invoeren bij »native« handelaars. Waarom doen wij Hollanders dat ook niet?»

Zou dat bij onze indische handelaars ook niet gebeuren? En zouden londenische en hamburgsche of bremer handelaars dat wel doen?

De opmerking toch gold de ontvangst van een maleischen brief door 'n sigarenfabrikant hier te lande, dien de man niet kon ontfeeren.

'n Andere quaestie door dezen schrijver aangevoerd, is het feit, dat engelsche en deutsche handelsreizigers wel Java's stranden bezoeken, maar op zijne reizen geen enkelen hollandschen handelsreiziger werd ontmoet.

Dit is zeker 'n quaestie, die door onze nederlandsche commercieelen wel onder de oogen mag worden gezien, en aangaande was 't ons dan ook uit 'n advertentie in de bladen te lezen, dat men hieraan de aandacht gaat schenken. Een firma zoekt toch in connectie te komen met andere, om iemand voor den tijd van 8 maanden voor gezamenlijke rekening op Java te doen reizen.

Oost-Indische berichten.
De afgelopen week bracht ons, op militair gebied althans, niet veel nieuws uit Indië, meestal aanvullingsberichten, betreffende reeds bekende gebeurtenissen, zoals over den nieuwen tocht van kapitein Colijn naar de Karo hoogvlakte en de Gajoe Loeës en Alasländen; over den overval op het detachement-Seheuer en de omstandigheden, waaronder deze officier is gesneuveld; verder het draadbericht van den gouverneur-generaal, betreffende het door Sigi niet voldoen aan den eisch tot uitlevering en het zenden van een ambtenaar met troepen daarheen om uitlevering der schulden, schadevergoeding en sluiting van een nieuw contract te eischen.

Voorts wist de *Deli-Cl.* over de ontmoeigede stemming, die in Atjeh tengevoel van de mindere veiligheid en het ontbreken van een man uit de school van Van Heutz zou heerschen, mede te deelen, dat inderdaad door de, in den laatsten tijd plaats gehad hebbende, noodlottige voorvallen en gebeurtenissen, de stemming zeer moet hebben geleden. Juist eenige dagen voordat de generaal op Sabang kwam, was Kota Radja in opschudding gebracht door het optreden der beide Atjehers, die zooveel slachtoffers hebben gemaakt. Onder den indruk van het gebeurde waren toen de beperkingen gemaakt in de vrijheid van Atjehers binnen de stad. Generaal van Heutz moet, toen hij dit vernam, zeer verontwaardigd zijn geweest en hebben gezegd: »zoo zijn wij weer tien jaren achterop!« De beperkingen werden daarna ingetrokken.

Toen onlangs de vader van een der aanvallers van 22 Sept. jl. een poging deed om zijn zoon te wreken, werd hij neergelegd, maar werden tevens weer enkele personen licht gewond. Dit, gevoegd bij de tegenvallers in Sennangan en het sneuvelen van een aantal krantige officieren, hebben zeer zeker medegewerkt tot het veroorzaken van een minder goede stemming en een gevoel van onveiligheid, welke wij bovendien ook toeschrijven aan de reactie en toevallige omstandigheden, althans meer dan aan een minder sterke vuist of wankeelmoedigheid van de zijde van het bestuur.

De colonne van Swieten is den 21en October te Lho Soekon teruggekeerd, zonder aanraking gehad te hebben met den Kendjoeran. Enkele malen slechts werden vijandeligheden gepleegd; de meeste kampongs waren verlaten. Luitenant Pimental werd, gelukkig slechts onbeduidend, gewond. Wanneer men, zoals ook het *Advertentieblad van Atjeh*, onlangs over den toestand in Gajoe Loeës schreef, weet dat de door de bevolking geleden verliezen zoo enorm zwaar zijn geweest en meer dan 850 geweren in onze handen zijn gevallen en vernietigd, waardoor het volk grootendeels geheel is ontwapend, dan hadden wij — even als de *Deli-Cl.* — dezen uitslag van den tocht wel kunnen verwachten. Het ontzag voor de «kompeni» zit er in en het is dan ook te wenschen dat men zich spoedig bij de nieuwe orde van zaken geheel zal nederleggen.

De colonne, onder kapitein J. van Leijden. uit Padang naar Singkel gezonden, heeft het, zoals wij reeds vroeger uit de telegrammen weten, met den radja van Batoe-batou en de zijnen ook klaar gespeeld. De radja zelf, radja Moeda Timang, en eenige zijner familieleden zijn bij het krachtig verzet gesneuveld. De zwaar versterkte Kota Batou-batou werd van Singkel uit genomen. Jammer dat zich onder de 172 doden bij den vijand weer 34 vrouwen en kinderen bevonden, maar het blijkt weer hun eigen schuld te zijn geweest. De commandant heeft bij herhaling te voren de vrouwen gesommeerd de bonting te verlaten, maar te vergeefs, zij vielen met doodsvrachting onze troepen aan met geweren en klewang.

Uit Batavia werd per draad het bericht ontvangen van het sneuvelen van controleur Kroesen, die te Djambi in een hinderlaag viel en vermoord werd, terwijl de controleur Sanders, die in de Lampongsche districten werkzaam was, is verdronken.

chaussées onder een luitenant komen, die tevens civiel gezaghebber zal zijn. In de Gajoe-Loeës wordt geplaatst een van de beide mobiele colonnes van Kwala Simpang. Een gebied bestaande uit de eigenlijke Gajoe-Loeës en en Serbodjadie zal als onderafdeeling bestuurd worden door den colonne-commandant, waartoe kapitein Nolthenius van Bajan is aangewezen. De vierde onderafdeeling, de Gajoe-landen, zal bestaan uit het meergebied (Lant Tawar) en de Döröstreek. Hier komt een bezetting van vier brigades marcheuses onder luitenant Velsing, tevens civiel gezaghebber. Met de bezetting van Gajoe-Loeës wordt voorloopig gewacht. De kapitein Colijn denkt eenige maanden in de »rimboe», te blijven om een en ander te regelen.

Hij is officieel belast met de politieke aanraking met de hoofden en bevolking in de Gajoe- en Alasländen, terwijl kapitein Geertsema Beekering belast is met het bestuur in de afdeeling Seulimoen, met den titel van civiel gezaghebber.

Ook op Java neemt men maatregelen voor het geval dat de Oostzeevloot komt; een compagnie infanterie wordt van Kedong Kebo naar Tjilatjap gezonden, ter bewaking van het steenkolen-depôt.

In afwachting van de komst der oorlogschepen, de *Gelderland* en de *Malaran*, is de controleur Heilig den 28ten Sept. weder naar Endeh vertrokken met een afdeeling gewapende politiedienaren en een aantal ammunitiondragers ter opname van den toestand aldaar.

Den 23sten Sept. werd door het bevriende kampong-hoofd van Abomba, nabij Watoesipi, de spoedige hulp ingeroepen van den controleur, omdat Abomba door den vijand was ingesloten en van de waterbron was afgesneden.

Om die reden zou men zich moeten overgeven, waarna een uitoordning van de dessa zeker zou volgen.

De controleur verjoeg met de politie en de hulp troepen den vijand, die 6 doden achterliet. Van ons werden een politiedienaar, een man der hulp troepen en een instructeur gewond.

Des avonds keerde men terug, na de hulp troepen in Abomba te hebben achtergelaten. Toen er geen nader bericht kwam omtrent de komst der oorlogschepen, keerde de controleur met het meerendeel der politiemacht den 1en October naar Koepang terug en zulks om noodloze uitgaven te vermijden.

Ter bescherming van de bevriende kampongs in Endeh werd een detachement politiedienaren onder een inlandsch sergeant achtergelaten, omdat door de verwonding van den instructeur Morgenstern en het ontslag van een anderen instructeur nog slechts één instructeur beschikbaar was.

Watoesipi en omliggende versterkingen zijn bezet door kwaadwilligen, gesteund door het landschap Ndora, ten noorden er van.

Do berichten uit de **Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo** zijn niet erg belangrijk, blijkens het *Bantj. Nbl.*, maar het feit, dat de grootspraak der opstandelingen tot zwijgen is gebracht, verdient de aandacht. Een ander feit van betekenis is, dat Damang Gaman, het districtshoofd van Boentok, naar Tewel gestuurd werd. Het komt dat blad voor dat men van zijn betrouwbaarheid gebruik wil maken, te midden van zooveel, die door hun handelwijze het vertrouwen meer of minder geschokt hebben.

De *Sumatrapost* weet te vertellen dat de overste van Daalen met verlof naar Europa en niet naar Borneo gaat.

Indien er iets is, dat men een bij het leger in N-I urgent invoeren verbetering mag noemen, is dit wel de **invoering van een kleeding**, waarin zoowel officier als soldaat behoorlijk zwaar werk kunnen verrichten. De *Locomotief* wijdt aan dit onderwerp eenige beschouwingen. Een gewoon burgermeusch heeft in den regel minstens twee pakken kleren, n.l. een om aan te trekken bij het werk en een van een ander fatsoen, om mede te wandelen en uittegaan, ten minste die burgers, die zwaar werk doen. Niet alzo ons leger. Hetzelfde pakje moet dienen zoowel om op straat te wandelen, als om mede parade te maken, om te jagen, om te werken en te vechten. In de meeste legers bezit dan ook de soldaat buiten de gewone uniform een praktisch werkpak. In Duitschland draagt men den van veel en diepe zakken voorzien jacht-kleed (liewka), in Nederland het mouwvest en werd voor de officieren een soort bus ingevoerd, veel gelijkend op de indische atjeh-aks. Ook Engeland, Frankrijk, Rusland en Japan hebben de noodzakelijkheid ingezien om den militair bij zijn werk behoorlijk te kleeden. Ook op verbetering van de veldkleeding en het invoeren van zeildoekse schoenen vestigt het blad de aandacht.

Verder deelt het blad nog een nieuwtje mede, dat de collega's van het zware wapen vermoedelijk met belangstelling zullen hebben vernomen. Een van de laatste daden van den afgetreden landvoogd zou zijn geweest vergunning te geven tot voorloopige uitvoering van de reeds langen tijd geleden voorgestelde **reorganisatie der artillerie**. Zoals bestemd is zal de nieuwe reorganisatie voornamelijk gebaseerd zijn op de taak, welke in geval van oorlog aan de artillerie zal worden opgedragen. Alle overblijfselen uit de middeleeuwen zullen in de toekomst komen te verdwijnen, waaronder ook de opvatting, dat de artillerie-hoofdofficier voor niets beters zou zijn te gebruiken, dan voor het zorgvuldig beheeren van 's lands materieel en voor den dienst achter de schrijftafel.

Een samenvoeging van de veld- en bergbatterijen tot divisien, gezamenlijk onder bevel van een hoofdofficier, commandant van de bereden artillerie, van de vesting-artillerie tot bataljons en afzonderlijke detachementen onder bevel van een afzonderlijken commandant der vesting-artillerie, het beheer van het materieel samengebracht onder toezicht van een te Batavia residentend chef van het materieel, afschaffing van de gewestelijke artillerie-commandanten, zijn wel de voornaamste wijzigingen, welke nu in de naaste toekomst te verwachten zijn. Ook is de organisatie van den trein afgekomen en krijgt dus de trein-commandant te Semarang eenige bezigheid.

De Gouverneur-generaal eischt . . . Onder dezen titel vestigt het *Bat. Nbl.* de aandacht op de circulaire van den landvoogd, waarbij hij niet parlementair den wensch te kennen geeft, maar eischt dat de noodige zuinigheid zou worden betracht, opdat de uitgaven van de gouvernementen-bureaux zullen blijven binnen de grenzen, door de begroting gesteld; dat binnen drie maanden het tijdelijk, boven de formatie gevoerd personeel, zal worden afgedankt enz. enz.

Een aan de departementen te Batavia was men verschrikt en ook ontsticht over den krachtig — bevelenden toon uit Buitenzorg, zegt het blad. Het lijkt wel of er een compagnie soldaten wordt gecompandeerd, zeggende de ambtenaren.

Ook op de departementen heeft deze krachtige circulaire een zenuwachtige drukte gebracht. Chefs van afdeelingen worden overstelp met nota's om afdoening van dit of dat onderwerp; staten worden gevraagd van den achterstand, met aantekening, waarom de stukken nog niet zijn afgedaan, aan wien of waaraan zulks te wijten is enz. enz. In 't kort, er waait een frissche wind door

de bureaux en met de omslachtige wijze van werken op de bureaux zal, op last van den landvoogd, worden gebroken. Ook de algemeene secretarie schijnt niet te worden gespaard.

Zoals wij vroeger reeds hebben medegedeeld is door de regering bezwaar gemaakt om de **Witte Kruis-kolonie** geldelijk bij te staan voor de door haar gedane uitgaven in 1901 en 1902 ten behoeve van de verhoging, inlandsche bevolking in de residentie Semarang, die door het bestuur naar het gesticht werden gezonden. Thans beklagt de heer van Emmerik zich in het *Bat. Nbl.* daarover. Dit blad wijdt een hoofd-artikel aan deze klacht en verheft zijn stem tegen deze ongelijkvormigheid van waardeering. Duizenden en duizenden worden ieder jaar besteed in den vorm van subsidies om half en heel wilden in allerlei nithoeken van de wereld geestelijke spijzen te brengen, subsidies, die grootendeels door den Javanen betaald worden en aan den anderen kant wordt geld geweigerd om denzelfden Javanen, als hij niet meer kan, het noodige voedsel te brengen. En dit acht het blad, hoewel allermint vijand van de zending, niet billijk.

Er wordt in den laatsten tijd veel gesproken en geschreven over de armoede der Javanen, economische toestanden, achteruitgang enz. enz.; de een schrijft dit toe aan dit, de ander aan dat; daarom laten wij hieronder eens volgen, wat een prijajie daarover in het *Bondsblad* zegt. »Ach, zoo begon hij, het spoor bezorgt ons veel soesah. Doeloe orang berdjalan kaki sadja, dan soengoe wang sedikit soeda tjoekoop Sekarang orang naik spoor sadja, onkosnja moerah, tapi paling moerah satoe paal lima cent, kaloe djalan kaki satoe cent sampo dan kita orang djawa tida pikir tida sedikit berkoempoel banjak. Soengoe sobat, spoor bikin melarat kita orang. Wel strek in zekeren zin de handeldrijvende javaan er voordeel van, maar niet de landbouwer. Waar veel menschen zijn, daar loopt het spoor en waar veel menschen zijn, daar valt wat te verdienen, maar langs onbevulde streken gaat het spoor niet.

Buitendien heeft het government verkeerd gedaan met de oprichting van een postspaarkas. Het government laat het volk sparen, dat is een goed idee en het domme volk krijgt van zijn zuurverdiend geld ook wat rente, maar hoeveel???

Van dat opgespaarde geld gaat nu hetzelfde government een pandhuis houden, leent gelden uit aan die zelfde bevolking en verlangt op zijn beurt ook rente, maar nu hoeveel???

Noemt men dat den Javanen helpen? Laat een inlander dat eens proberen, dan is hij spoedig zijn vrijheid kwijt en wordt bovendien nog een woekeraar en bloedzuiger genoemd.

Zoo gaat 't ook met de opium. In de Preanger mogen alleen Chinezen opium schuiven, de Soendanezen niet. Wie nu durft te beweren, dat de Soendanezen geen opium gebruikt, die is een ezel. Op deze wijze helpt het government zonder te weten de zoo gehate Chinezen. De Soendanezen wil opium hebben, doch weet dat hij dat heilsap niet kopen mag. Dientengevolge gaat hij naar een chineeschen sobat en baba helpt hem uit den nood en geeft hem opium, maar natuurlijk niet voor niets. En nu is de vraag, wie hier het meeste lijdt?

Het government doet goed met wat irrigatiewerken aan te leggen, een Serajoe-leiding bijv. loopende van uit de afdeeling Bandjarnegara naar Zuid-Bagelen en Zuid-Banjoemas. Het zal wel miljoenen kosten maar geheel Zuid-Bagelen en Zuid-Banjoemas zullen er dan bovenop komen. Al die sawah's in die streken zijn nu van regenwater afhankelijk. Komt er geen regen, dan wordt er ook geen paddie geplant en de Javanen kan honger lijden. Bestaat zo'n Serajoe-leiding eenmaal, dan zal 't anders worden. Het government wil den Javanen, waar noodig, gaarne helpen, maar de ambtenaren en beambten, enkelen uitgezonderd, doen dat niet. De Javanen wordt meestal als een stom beest behandeld. Ga eens naar het governmentspandhuis te Poerworedjo of Kottoerdjo, dan zal men zien hoe de arme Javanen daar zitten te koekeloeren. De Javanen, die zijn goederen komt inlossen, kan daar zitten wachten, zolang het den administrateur goed dunkt. Soms moet hij den geheelen dag wachten.

En zoo gaat het met meer dingen. De Javanen, per spoor gaande, mag geen koe- of buffelhuiden als bagage meenemen, maar een Europeaan mag wel een doodgeschoten wild varken als bagage vervoeren. Is dat billijk?

Er zijn pandhuis-administrateurs en spoor-conducteurs, die een verbeelding hebben, alsof zij Gouverneur zijn. Waar men ook komt, de Javanen wordt overal met minachting behandeld, een Europeaan, die voor den Javanen in de bres springt, wordt door zijn landgenooten gehaat en beschimpd.

Zonder commentaren hebben wij het vorenstaande overgenomen, doch laten wij de laatste zinsrede geheel voor rekening van den prijajie.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 119 a

Gewaarschuwd wordt tegen

arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALLEN
Onderwijs Vertalingen

Het rapport-Rhemrev over de koelie-mishandeling.

In een nota naar aanleiding van het verslag over de Indische begroting, deelt de Minister van Kolonien mede, dat hij tot zijn leedwezen geen termen heeft kunnen vinden om te voldoen aan het verzoek tot overlegging van het rapport van mr. Rhemrev, betreffende de behandeling der koelies in Deli.

Hetgen Mr. Rhemrev gebleken was, zoowel uit het justitieel onderzoek, als uit de verklaringen van ambtenaren, geneesheeren, planters, particulieren en contractarbeiders, leidde hem tot de conclusie:

- 1o. dat de toestand op verscheidene ondernemingen ter Sumatra's Oostkust nog zeer veel te wenschen overlaat. Slaan met de hand of met den stok werd tijdens het onderzoek op verreweg de meeste ondernemingen nog gedaan;
- 2o. dat ernstige mishandelingen tot korten tijd vóór het onderzoek op onderscheidene ondernemingen voorkwamen;
- 3o. dat onwettige vrijheidsberoving, al of niet vergezeld van lichamelijke pijniging, tot kort vóór zijn komst ter Sumatra's Oostkust vaak plaats had;
- 4o. dat doodslag door Europeanen gepleegd, wel is voorgekomen, doch tot de zeldzaamheden behoort; tot

ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

Een gem. benedenhuis
van Brakelstraat 74 te huur,
à veertig gulden per maand.
Dadelijk te aanvaarden adres:
A. MOJET van Brakelstraat 68.

PENSION
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
per maand, per week of per dag

W. H. C. Th. SASSE
Français. Méthode Berlitz.

Leçons de choses. Lectures intuitives.
Lecture de journaux, Etude de pièces de
théâtre. **BINCKHORSTSTRAAT 124.**

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Pierre Vos,
CUISINIER
v. Galenstraat 30.
DINERS
in alle prijzen.

Electro-Medische toestellen
overeenkomstig het systeem van
Prof. KORSCHÉL en Dr. VON ALIMONDA.
Genezen spoedigst indische kwalen, zenuw-
ziekten, verlamming, enz. enz.
Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.
Massa getuigschriften.

**TER OVERNAME AANGEBODEN:
DE HUUR**

van een **BOVENHUIS** met inbegrip van
Inboedel, waaronder Tafel- en Beddengoed.
Brieven aan het bureau van dit blad, onder
motto „Inboedel.”

Brandstoffenhandel
C. AANDEWIEL

KANTOOR Sumatrastraat 145 Telefoon 1427 'S-GRAVENHAGE.	FILIAAL Badhuisstraat 103 Telefoon 2854 SCHEVENINGEN.
---	--

Groothertoginnelaan 103.

Heden en volgende dagen,
telkens van 10-4 uur,
is te zien en over te nemen:

- 6 mahonie Kussenstoelen f 15.
- 1 mahonie Eettafel, met 2 Bijbladen f 10
- 1 Heerencylinderbureau f 48.
- 1 Pendule met 2 Vazen f 14.
- 1 Eng. Leditant met spiraalmatras f 18.
- 1 tweepers. Waschtabel met zwaar marmeren opzet f 19.
- 1 paar fijne noten Gravures f 4.
- 1 Japansch 4 deelig schutstel f 6.50.
- 1 Japansche Kop, en schotels f 5.
- 1 wand Gascomfoord f 3
- 1 Insmyrna Karpel 4x3 M. (grootste maat) ijzersterk f 18.
- 1 Gaslamp' schrijfbeweging 7.
- 1 petroleum Ganglamp f 1.50.
- 1 mahonie losse Linnenkast f 31.
- 6 massief eiken Kussenstoelen f 26.
- 1 dito E-tafel met 3 bijbladen f 33.
- 1 keurig eiken Buffet marmeren Blad en Spiegeltagère f 57
- 1 dames Hoekstoel f 5.
- 1 compleet Salon-ameublement, Canapé, 2 Crapeauds, 6 Rugstoelen f 120.
- 1 axminster Karpel f 13.50.
- 1 Heerenstoel noten met rood leer prima gestoffeerd slechts f 8.50.
- 1 Japansche Theetafel 2 Bladen f 6.
- 1 keurig Canapé kussen f 1.50.
- 1 bamboes Portemanteaux f 3.80.
- 1 fijn geschilderd Theeblad f 1.25.
- 1 keurige Schoorsteenpiegel f 6.50.
- 1 Gasbouilloir met koperen Ketel f 13.
- 1 Spiritusbouilloir met dito f 13.
- 1 keurig Tafelkleed f 2.

En nog enkele artikelen.
Alles te zien en over te nemen
heden en volgende dagen telkens
van 10-4 uur.

Groothertoginnelaan 103.

's-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas

Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten en Coupons**.
Credieten tegen persoonlijk of zakelijk
onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen
kelder. Plaats gelden à **deposito**, in **chèque-
rekening**, in de **spaarkas**.
Correspondent van de **Ned. Ind. Es-
compto-Maatschappij**. Betaalt hare
Wissels uit. Fourniert tegen zeer voordeelige
koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen
in **Ned. Indië**.
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoor-tijd 9-3 uur.

Inboedel.

TE KOOP aangeboden een zeer nette,
goed onderhouden, **complete inboedel**,
slechts 2½ jaar gebruikt. Desverkiezende
met overname huur van ruim bovenhuis,
zeer gewilden stand op Duinoord.
Br. fr. Bureau van dit blad, 's-Gravenhage,
Haagpoort 4.

Vraagt Prijscourant.

Op de voornaamste plaatsen Depôts
Uitruimende Strophen.

Het oudste en beste adres voor alle
soorten ingrediënten benodigd voor de
HISTARTEL.
De grootste omzet van **Samballans**,
21 soorten.

Toko Belawie
Emmakade 55, Den Haag.
Opgericht in 1880.

Hoogste Waarde
voor Oude en Indische Brillanten
Goud, Zilver en Platina.
MAGAZIJN van
Gouden, Zilveren en Juweelen
voorwerpen.
S. SCHUIJER,
Korte Poten 44, Den Haag.
Inkoop en Ruil.

Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voor-
komende in **Het Koloniaal Weekblad**
van **19 November 1903**, vestigt het
bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van
„OOST EN WEST” de aandacht op die
plaats, als **bijzonder geschikt voor de
opvoeding van kinderen**, zoo jongens
als meisjes, die met dat doel naar Europa
worden gezonden. Goed en goedkoop onder-
wijs, geschikte gelegenheid tot opname bij
families. Desverlangd toezicht door het Af-
deelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
Huize Baank bij Zutphen, Voorzitter;
A. WALLAND,
Rosenhofsaan te Zutphen, Secretaris

„Arnhem” Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM”.

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUUCHT, te 's-Gravenhage.
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te 's-Gravenhage; G. O. A. VUNDERINK te Groningen;
P. A. BOONE Jr. te Arnhem; J. P. PUNT te Breda.
Bijkantoor te Batavia, Directeur J. WILDEMAN.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door
N. BLOM,
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
Amsterdam, N. Heeregracht 9.
Ook aan huis te ontbieden.

Eduard Pelger,

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

Poppen.

OUDEST en MEEST GESORTEERD adres in POPPEN en POPPENKLEEDING.
Poppen welke kunnen worden uit- en aangekleed,
tevens inrichting van alle voorkomende reparatiën aan de Pop
Goedkoopst adres van de poppen merk COSMOPOLITE.
Al onze Poppen zijn geprijsd.

Th. A. KEET,
OUDE MOLSTRAAT 11 bij de Papestraat

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

- Bankoewang. — Ketella. — Versche kruiden.
- Samballans. — Boembœ's. — Atjars. Manissans.
- Roode Visch. — Ketjap Bening. — Klapperolie.
- Assem koekjes. — Goelalie. — Kwee Sahoe-Mie.
- Goela-aren. — Soeoen. — Kroepoek etc.

Het meest aangenaam werkend **laxermiddel**, zonder eenige nadeelige
invloed op de spijsvertering zijn onze

CASCARA PASTILLES,
per flacon à 30 pastilles f 0.30
» » » 100 » f 0.75
Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom
het beste middel tegen **Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.**
Prijs per flacon à 100 stuks f 0.50
» » » 1000 » f 3.30

Vraagt uitsluitend ons merk.
BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.
Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.
Te bekomen bij alle Apothekers.

Prins Hendrikstraat 151. **W. POPPINK.**

Speciaal Magazijn van Lederartikelen
van de allerfijnste tot de meest gewone soorten.

Grootst mogelijke sorteering in City Bags. — Gladstone Bags. — Wide mouth
Bags. — Courriertassen. — Portemonnaies. — Portefeuilles. — Sigarenkokers. —
Visite- en Photographie-Etuis. — Damesstasjes — Hondenhalsbandjes en dekjes.
(uitsluitend Fransche modellen) etc. etc. Alles bij uitstek geschikt voor
St. Nicolaas-Cadeaux.
Steeds het allernieuwste voorhanden. — Tot een bezoek noodigt beleefdijk uit
W. POPPINK. 151 Prins Hendrikstraat.

De Firma TER MARSCH & Co.
Hofleveranciers te ROTTERDAM

levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend
prima kwaliteit
Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,
ENZ. ENZ.
Vraagt uitgebreide Prijscurant voor Export of Binnenland.

Het mooiste

St. Nicolaas Gadeau
IS EEN
Lewenstein's Naaimachine.
Wagenstraat 18a. — Den Haag.

HEINEKEN'S

(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

HAAGSCHE KOFFER- EN LEDERWARENFABRIEK

MAGAZIJNEN:
Passage 53-57, Den Haag. Noordblaak 93, Rotterdam.
Telefoon 1597. Telephone 3424.
Grootste sorteering hier te lande, soliedst en goedkoopst adres.
Sint Nicolaas-Cadeaux.

Lederen Tassen met Toilet-Inrichtingen, in diverse grootten Gladstone Bags. City Bags. Reisnécessaires. Schrijfmappen.	Fijne Lederwaren, met en zonder zilveren montuur, in diverse prijzen. Portemonnaies. Zak-Portefeuilles. Sigaren- en Sigaretten-Etuis. Acte- en College-Mappen.	Hand- en Football-Koffers. ENZ!! ENZ!! Echte Rieten Koffers met 5 jaar garantie. 70 pct. vrachtbesparing. Lohengrin-Koffers. Licht en solide. Mail- en Hutkoffers in alle afmetingen.
--	--	---

EIGEN FABRIKAAT.

duver heeft zich op de ondernemingen geen enkel geval van moord, door een Europeaan gepleegd, voorgedaan; het getal der doodslagen en moorden door inlanders en vreemde Oosterlingen op personen van gelijken landaard gepleegd, is zeer groot;

50. dat de verhouding van den werkgever tot den contract-arbeider deze is: dat de werkgever zich steeds heer en meester over den werkmans heeft gevoeld en dat deze altijd de overtuiging met zich heeft gedragen, dat hij van den werkgever geheel afhankelijk was.

De door den heer Rhemrev aanbevolen maatregelen tot wegneming van de geconstateerde misstanden zijn drie in getal, te weten: instelling van een arbeidsinspectie ter Oostkust van Sumatra, verbetering van de politie in dat gewest en oprichting van een raad van justitie te Medan.

Voorstellen, betreffende de verbetering der politie, zijn kort geleden uit Indië ontvangen. Naar aanleiding van die voorstellen hoopt de Minister nog in den loop dezer zitting een voorstel tot verhooging van de Indische bevoegdheid te kunnen indienen.

Wat eindelijk het voorstel tot vestiging van een raad van justitie te Medan betreft, dienaangaande heeft de directeur van justitie de opdracht ontvangen om daarover van consideratie en advies te dienen.

West-Indische Berichten.

Suriname. Alweer 'n nieuw kluitje voor de surinaamsche pers. Nog hebben alle niet de tanden gezet in de anti-lepra-verordening, waartegen een sterke strooming zich in de kolonie heeft geopenbaard, of daar komt de gouverneur met 'n nieuwe verordening op de geneskundige belasting aandragen. Deze zou dan geheven worden naar drie grondslagen, in plaats van één, en wel naar het aantal hectaren in cultuur, de uitbetaalde loonen aan arbeiders in het, aan het belastingjaar voorafgaande, en naar de opbrengst van het verkregen product. Door de aanname van deze drie grondslagen, met behoud van de eindsom, welke de belasting in normale omstandigheden zal moeten opleveren, wordt ongetwijfeld meer rekening gehouden met den feitelijken toestand, dan bij het vasthouden aan den éénen grondslag van het aantal hectaren in cultuur, onverschillig of, zoals met de meeste cacao-plantages het geval was, er geen of zoo goed als geen product gemaakt werd, en ongeacht het aantal arbeiders op de plaatsen, dat voor geneskundige behandeling in aanmerking kwam.

Ten einde de noodlijdende cacao-plantages zoo spoedig mogelijk in staat te stellen van deze, meer billijke heffing te profiteren, wordt voorgesteld de verordening den 1sten Januari a. s. in werking te doen treden.

Wat de anti-lepra-verordening aangaat, hebben zich nu ook Surinamer en Surin. Bode daartegen verklaard. Eerstgenoemd blad neemt het, vooral voor de plaats der Gerardus-Majella-stichting op, met verwijzing naar Noordwegen, waar de leprosen-gestichten dicht bij (maar dan toch niet in) de bewoonde plaatsen zijn opgericht, terwijl het evenals Onze West, Suriname en Sur. Bode de deurensgezondheid ziet voor schromelijke willekeur bij de gedwongen afzondering van lijdenden, die zich niet in het openbaar vertoonen. Het bestuur geeft zelf toe, en dit geeft ook voor de Surinamer den doorslag, dat de verordening, wegens de groote kosten, niet dadelijk in haar vollen omvang zal kunnen worden toegepast. Zij raadt het bestuur dan ook aan, de ontwerp-verordening in te trekken en een meer human en meer voor de omstandigheden geschikt ontwerp in te dienen.

De surinaamsche pers gaat steeds voort in haar acuaat, hetwelk streven om de actuele vraagstukken van den dag onder de oogen te zien. Jammer echter, dat de kleine bladen het noodig oordeelen om daarbij ook de persoonlijke veeten niet uit het oog te verliezen, waarbij dan typische staattjes voor den dag komen.

Zoo b.v. dat verhaal van iemand in één der bladen, 'n nachts door 'n redacteur van 'n ander blad te zijn aangehouden, heel amicaal: „Nou dat treft, ik heb juist in mijn krant gezet, dat de menschen, die me aanvlieden, wel anders zouden hebben gesproken, als ze jou eerst gehoord hadden,” of zoo iets. En nu 'n anderen daags dat verwonderde gezicht van den toespreker, toen hij niet 't bewuste artikel gewaar werd, dat de ander hem alles behalve vriendelijk had getraceerd.

Enfin, dat zijn zoo van die kleine incidentjes, die er den goeden geest in de kolonie schijnen te moeten in houden. Een ernstiger incident ontleenen we aan 'n verslag eener rechtszitting in de Sur. Bode.

Den 22en October l.l. stonden 'n paar Javanen voor den hof van justitie terecht wegens diefstal. Uit de verhooren bleek het bestaan van 'n overtuigingsstuk, dat evenwel niet ter zitting aanwezig was. We nemen nu het relaas van de Bode over:

„Al moet ik de zaak uitstellen tot Maandag — ik moet weten, waar dat papier is gebleven,” zegt de president. De geachte heer advocaat-generaal gaat jilings naar de telefoon om op station Frederiksdorp naar dat overtuigingsstuk te vragen. Tusschentijds richt de president den blik naar de tribune der pers en zegt: „Dat zijn die districts-commissarissen! Dat zijn dingen, waarover jullie in de krant moeten schrijven, en niet over...; hoopen wat doen jullie hier?” Uit eerbied voor zijn zaak onderdom als anderszins mogen wij niet op de hem ingaan, maar spreken slechts de hoop uit, dat het in presens, moge gegeven zijn, de liefde en de hoogachting van een ieder tot zijn dood toe weg te dragen.

„Ons dunkt, dat, zoo vorenstaande uitdrukkingen werkelijk zijn gebezigd, de betrekkelijke hooge functionarissen zich meer door 'n ontstemming heeft laten beïnvloeden, dan de waardigheid van zijn ambt is overeen te brengen. Wat de actuele vraagstukken van den dag aangaat, wordt de Surinamer nog 'n pleit tegen hollandsche boerenkoloniatie, door verslag te doen van bij tien afstammelingen van hollandsche kolonisten in de buurt van Paramaribo gedane navrage, naar de wenschelijkheid van zoodanige koloniatie. Over het algemeen werd nog al geklaagd over de concurrentie der Britsch-Indiërs.

De Paramaribo pakte het vraagstuk der sterfte bij den hof en wees het verband in de kolonie aan tusschen mortaliteit en mortaliteit, terwijl Onze West in den schryver van een ingezonden stuk, om de belangrijkheid van het onderwerp in het redactioneel gedeelte van het opgenomen, een medestander vond in haar pleit voor hulp aan den grooten landbouw. Schrijver meent, dat over een miljoen aan den grooten landbouw te leenen, omgeveerd niet te groot aantal jaren te worden terugbetaald, dan te kwaad kan worden gekeerd. Hij geeft aan de hand een petitie op te stellen.

Met de koloniale geldmiddelen is het nu toch, tengeveerde van de crisis, maar treurig gesteld. In de eerste maanden van dit jaar brachten de middelen ongeveer tien ton minder op dan in hetzelfde tijdvak van 't vorige jaar, en komt er geen verandering in den grooten landbouw, alleen mogelijk, naar het ons voorkomt, door bevoorschotting en kleine landbouw, al even treurig met de middelen blijven gesteld.

Caracas. De gouverneur der kolonie, Jhr. de Jong van Beek en Donk, is den 23en October l.l. per stoomschip in de kolonie teruggekeerd. De president der venezolaansche republiek had al reeds voor 'n kleine civiele commissie, waarbij twee landmeters van het kadaster, die de plaats moeten bepalen van de toekomstige stad; en een derde commissie, onder leiding van een ingenieur van de openbare werken, belast met het onderzoek naar

tigde te Caracas ontvangen, waarin de president den administrateurs der douane in Venezuela aanschrijft, dat het uit moest wezen met de onduidelijkheid van invoerrechten door reizigers, die van de ene haven in de republiek naar de andere reizen, en dan onderweg een der Antillen aandoende, zich daarvan lijfgood, hoeden, schoenen en andere benodigheden voorzien, om die dan tolvrij onder de gewone bagage in de haven van bestemming in te voeren. Voortaan moeten zulke reizigers in de haven van vertrek een opgave van hunne bagage ter teekening aanbieden aan den daartoe aangewezen ambtenaar en deze opgave voor de contrôle vertoonen in de haven van ontschepping.

Venezuela blijkt op de kleintjes te moeten passen. En toch, hebben we niet onlangs hier op onze grenzen een jacht kunnen aanschouwen van 'n pruisisch douane-beambte op 'n meisje, dat even over de grenzen gewipt om in een hollandschen winkel inkoop te doen, daarbij 'n stukje worst had toegekregen?

't Is treurig dat Venezuela, nu juist tot zulke maatregelen zijn toevlucht gaat nemen, maar steeds meer klemt daardoor de noodzakelijkheid voor onze kolonie om in de eerste plaats te trachten zich zelve genoeg te zijn.

Het bestuur heeft daartoe de eerste schreden op den goeden weg gedaan, moge het dien blijven bewandelen. Hoezeer de damaanleg door de bevolking wordt geapprecieerd, blijkt uit 't volgend treffend schrijven, in la Cruz opgenomen en door de Amigo vertaald weergegeven:

„Wij herhalen hier altijd het woord: „God is groot,” en werkelijk dit woord schenkt ons groote voldoening, als men den goeden God van harte aanroep. Meer-malen, als ik den grond opliep, dien ik van het Gouvernement heb gebuurd, zeide ik tot mijzelf: ik heb geen boomen om houtskool te branden, noch dividivi om te verkopen, mijn grond staat leeg, maar God is groot.

En zie, ik heb reeds de waarheid van dit woord ingezien, de goede God immers legde in het hart van onze goede Koningin WILHELMINA die groote gunst om ons toe te staan een dam aan te leggen op ons eigen grond. De H. Maagd heeft ons evenzeer geholpen, in deze gezegende maand. (Er is veel regen gevallen).

Goede God, zegen de Koningin en schenk H. M. en haar Gemaal leven en gezondheid, vrede in hun paleis en eensegtheid gedurende geheel hun leven.

Deze woorden drukken mijne wenschen uit en mijne dankbaarheid jegens onze goede Koningin en haar Gemaal, want de stem eens armen dringt door tot den hemel.”

Van Vreemde Koloniën.

Decentralisatie. 'n Goed voorbeeld doet goed volgen, zegt men wel eens en deze waarheid schoot ons te binnen, toen we het volgend schrijven van 'n correspondent van de Times onder de oogen kregen:

„De maharadja van Travancore (een der inlandse rijken in Britsch Indië) heeft, naar het voorbeeld van Mysore, een raadgevende vergadering ingesteld, uit omstreeks 80 afgevaardigden uit alle deelen van het land en vertegenwoordigers van verschillende openbare lichamen bestaande. De openingsbijeenkomst had den 12n October l.l. plaats, waarbij de heer P. Madhava Row een gedetailleerd verslag gaf betreffende het bestuur, de financiën en de wetgeving van het land gedurende de voorafgaande 12 maanden, en de redenen uiteenzette, welke den maharadja er toe hadden geleid, deze vergadering bijeen te roepen. „De afgevaardigden, zeide hij, konden het bestuur zeer behulpzaam zijn, door niet alleen te helpen bij de oplossing van die bestuursvraagstukken, welke rechtstreeks invloed hebben op het welzijn van het volk, maar ook bij de pogingen tot wijziging van sommige maatschappelijke toestanden, welke hinderend werken op den materielen en moreelen vooruitgang van het land. De maharadja zocht de medewerking van landbouw-, industrie- en handelsbelangen met afgevaardigden van verschillende standen en godsdiensten, ter bevordering van het algemeen welzijn. Travancore was 'n goed voorbeeld van wat 'n Hindoe-staat kan zijn, wanneer die onder den invloed gebracht is van verlichte en vooruitstrevende denkbeelden uit het Westen, en het lag nu aan de afgevaardigden om dit voorbeeld nog duidelijker te doen spreken tot hun landgenooten in Indië.”

Wij zochten te vergeefs in dit schrijven naar de mededeeling, of dit besluit van den maharadja van Travancore berustte op een spontane opwelling, dan wel op het wel-doordacht, na rijpe studie dus uitgebracht advies van 'n regeeringscommissaris, en eventueel hoe lang deze wel werk gehad heeft voor zijn advies. 't Is jammer!

Een sanatorium in Indo-China. Toen de heer Paul Doumer nog gouverneur-generaal van Indo-China was, gold het voor hem 'n uitgemaakte zaak, dat het plateau van Langbian, op 430 kilometers van Saigon in Annam gelegen, eertijd zou dienen als herstellingsoord voor zieke ambtenaren en particulieren uit Cochinchina, en tevens als legerplaats voor de aanvullingstroepen uit Frankrijk.

Sedert werd de Lang-bian-questie herhaaldelijk besproken door voor- en tegenstanders, maar schot kwam er niet in. Dat er tegenstanders waren is wel te begrijpen, wanneer men nagaat, hoe de zaak werd aangepakt.

Een plateau werd uitgekozen. Daar zou en moest 't herstellingsoord verrijzen. Na eenige maanden van voorbereidende werkzaamheden kwam men tot de conclusie, dat de gekozen plaats niet deugde. Dat deed er niet toe! Dan maar 'n andere plaats uitgezoekt. Men begon wege aan te leggen en nam dien aanleg zelfs met voortvarendheid ter hand, om er dan weér plotseling mee uit te scheiden. Op die manier werden daaraan zowat 4 of 5 miljoen franken vermorst, meer dus nog dan ten onzent aan de Velzer-pont, die zich ook niet in de algemeene sympathie had verheugen.

Op 't oogenblik, nu men de zaak ernstig wil aanpakken, moet alles weér worden overgedaan. Er is geen enkele weg, die naar het plateau leidt. Wel zijn er wegstukken, her en der, door nauw begaanbare paden met elkaar verbonden. Enkel de studien van den, naar het plateau ontworpen spoorweg, schijnen met de noodige zorg te zijn doorgezet.

Oorspronkelijk lag 't in de bedoeling een zijlijn aan te leggen, die ter lengte van 200 kilometers zich van de ontworpen hoofdlijn Saigon-Khanhoa zou afbuigen om door 't land der Mo's en over Djiring het plateau te bereiken. De door te trekken streek bleek echter arm en bovenal ongezonder te zijn, waarom dit ontwerp spoedig werd opgegeven voor 'n ander in eene richting, waardoor de afstand van Saigon tot het plateau wel met 100 kilometers werd vergroet, maar de aanlegkosten een besparing van 20 miljoen franken zouden toestaan.

Zoals wij reeds aan de rede van den heer Beau bij de opening der zitting van den Conseil supérieur ontleenden, is het de bedoeling om het herstellingsoord niet te plaatsen op het eigenlijk plateau van Lang-bian, maar op het voorregelegen plateau van Dan-Hin, ter hoogte van 1000 meters boven den zeespiegel gelegen.

Op het oogenblik zijn 3 missiën naar Dalat op laatstgenoemd plateau gezonden: eene militaire commissie met de opdracht om een emplacement uit te zoeken voor een legerplaats van 2000 man europeesche troepen; eene civiele commissie, waarbij twee landmeters van het kadaster, die de plaats moeten bepalen van de toekomstige stad; en een derde commissie, onder leiding van een ingenieur van de openbare werken, belast met het onderzoek naar

de toegangswegen en de groote werken, die het oprichten dier stad zal vereischen.

De kosten van dit grasje worden op ongeveer 30 miljoen franken geschat, en aan de irrigatie is in deze kolonie, die herhaaldelijk door overstromingen wordt geteisterd, nog zoo goed als niets gedaan!

Ambtenaren-handelaars. Wij hebben onlangs gezien, dat voor de deitsche koloniën werd voorgesteld, om eens 'n proef te nemen met ambtenaren, uit den handelsstand aan te wijzen, doch zeker niet met de bedoeling, dat die ambtenaren bij hun nieuwe functiën ook het oude metier zouden waarnemen, gelijk in de fransche koloniën maar al te zeer het geval blijkt te zijn. Onlangs heeft toch de fransche minister van koloniën zich genoodzaakt gezien, de volgende circulaire aan de hoofden van bestuur in de verschillende koloniën te zenden:

„De minister van koophandel, nijverheid, post en telegrafie heeft van een groot aantal Kamers van Koophandel, handels- en bedrijfsverenigingen klachten ontvangen over handelstransactiën van ambtenaren, die zich met den verkoop van wijnen, alcoholische dranken, koffie, zeep, bijoutheriën, horloges, enz. zouden inlaten, en aldus aan den eigenlijken handel, die daarvoor patent te betalen heeft en zware lasten te dragen laakbare concurrentie aandoen.

Er kan niet worden toegelaten, dat beambten of ambtenaren van den staat voordeel trekken uit den invloed van den eerbied, welke zij aan hunne betrekkingen ontleenen, om zich met handelstransactiën in te laten en den gevestigden kooplieden ernstige schade te berokkenen.

Ik heb bijgevolg de eer, u te verzoeken den ambtenaren en beambten onder uwe bevelen in herinnering te brengen, dat zij volgens de bepalingen der circulaire van een mijner voorgangers, dd. 4 Mei 1897, ingeschreven in het Bulletin Officiel van het ministerie van koloniën, pag. 463, gehouden zijn, hun geheele werkzaamheid te wijden aan den dienst van den staat, en dat het hun verboden is zich met handelsooperatiën in te laten, hetzij openlijk, hetzij bedektelijk.

U zal mij wel de ambtenaren willen aanwijzen, die geen rekening mochten houden met de voorschriften, vervat in deze circulaire, van welker ontvangst U mij wel zult willen berichten.”

En nu wil men nog wel eens beweren, dat den Franschen handelsgeest ontbreekt!

De vreedzame verovering van Marokko. De fransch-englische entente cordiale, die nu onlangs, na reeds door 't engelsch Parlement te zijn bekrachtigd, ook de goedkeuring van de fransche Kamer van afgevaardigden mocht verwerven, benevens een fransch-spaansche overeenkomst, hebben aan Frankrijk de vrije hand ten opzichte van Marokko geschenken, behoudens eventuele reclames van deitsche zijde. Wel is van deze zijde niet te verwachten, dat al te diep wordt ingegaan op de, in sommige kringen gestelde eischen: Marokko te reserveren voor deitsche koloniatie of ten minste aan Duitschland een marokkaansche haven aan den Atlantischen Oceaan af te staan. Van gezaghebbende zijden werd toch tegenover die eischen gesteld de werkelijkheid, dat deitsche kolonisten niet dan ten koste van hevigen strijd met de oorspronkelijke bewoners hun intocht in Marokko zouden kunnen doen, en dat 'n nieuwe haven aan de atlantische kust eer 'n verzwakking, dan 'n versterking van de deitsche vlootactie zou tengevolge hebben, terwijl voor de bezetting een vrij aanzienlijke troepenmacht zou moeten worden afgestaan, die men elders beter kan gebruiken. Maar Duitschland heeft nog al belangrijke handelsbelangen in Marokko te verdedigen, en deze niet door 'n eventuele fransche occupatie te zien verloren gaan, zal het doel van zijn streven wezen.

De Franschen hebben evenwel met nog 'n anderen factor rekening te houden, voordat ze er over kunnen denken te Fez en overal elders in het land de lakens uit te geven. De vraag is nl.: hoe de luijzen van Marokko zelve over de quaestie denken? Van fransche zijde wordt er wel op gewezen, dat de menschen maar eventjes hun neus over de algerijnsche grens hebben te steken, om te bespeuren hoe de voormalige algerijnsche zeeroovers en woeste Berbers nu in alle gemoedsrust hun land kunnen bebouwen en hun kudden laten weiden. Maar de fanatieke Moslem voelt niet veel voor de zegeningen der beschaving, vooral niet wanneer die hem door 'n ginour, als meester, moeten worden gebracht.

Toch wanhoopt men in Frankrijk, waar met de deitsche aspiratiën niet te veel rekening wordt gehouden, niet om het zaakje met de Moslems van Marokko op vreedzame wijze tot 'n goed einde te brengen.

Daarbij worden natuurlijk verschillende plannen ter sprake gebracht en van één daarvan willen we nu hieronder het een en ander mededeelen.

De bedoeling is om er de onderwijzers en geneesheeren voor te spannen.

Van Tanger zou de beweging moeten uitgaan. Daar zou de directie zetelen, een opleidings-school, en een opleidings-hospitaal moeten worden opgericht, waarvoor in verband met andere noodzakelijke uitgaven, jaarlijks door Dr. H. Abragon, den ontwerper van het plan, een bedrag van 634.100 franken wordt noodig geacht, d. i. 3 procent berekend de rente van een kapitaal van 22 miljoen franken. De kosten van eerste inrichting op 3 miljoen stellende, meent de heer A. dus met 'n bedrag van 25 miljoen franken van wal te kunnen steken.

Hij maakt zich sterk deze som bijeen te krijgen, zonder 'n beroep te doen op de schatkist van den Staat, door de oprichting eener liga.

Wat de uitvoering van het plan betreft, zou men dan te Tanger krijgen:

De directie met een reserve-magazijn voor het materieel en de medieijnen, welke laatste kosteloos aan de inboorlingen zouden worden verstrekt;

De opleidings-school, waaraan onderwijzers en onderwijzeressen twee jaren een cursus zouden moeten volgen, om na afloop daarvan, naar het binnenland te worden gezonden voor daar op te richten scholen. Gedurende dien cursus zou hun het arabisch, tamagirt en het paardrijden, evenals de onderwijzers en onderwijzeressen. Van Tanger uit, zou dan, gelijk gezegd, de beweging zich geleidelijk over Marokko moeten voortplanten. Hoe aan die beweging, om ze te doen slagen, eigenlijk zoo'n beetje voor-den-gek-houderij ten grondslag moet liggen, geeft de heer A. te kennen in de volgende opmerkingen:

„Aan de kinderen, die onze scholen bezoeken, zullen we van tijd tot tijd nuttige zaken of lekkernijen schenken, dat kweekt de vriendschap aan. 't Zal goed wezen de talba's of inlandse onderwijzers op onze hand te krijgen, door hen aan onze scholen te verbinden voor het Koran-onderwijs. Hebben wij ze op onze hand gekregen, dan zullen we er hen toe brengen die gedeelten uit den Koran weg te laten, die haat prediken tegen de ongevoeligen. Wij zullen later zelfs korans doen drukken en verspreiden, waarin die gedeelten niet meer voorkomen. De meisjes zullen niet in onze scholen komen, evenmin als in Algiers; maar de onderwijzeressen zullen de

dokteressen als infirmières vergezellen bij ziekenbezoeken. Zij komen er dan weér om wonden te verbinden of zoo, knopen vriendschap aan met de families der patienten, en nemen zoo geleidelijk de opleiding der meisjes ter hand.”

Portugeesche koloniën in Afrika. Portugal heeft zijn koningspaar, benevens de ministers van buitenlandsche zaken en van marine en koloniën naar het land van den bondgenoot gezonden, dat de hooge gasten met veel eerbetoen binnenhaalde — om de bittere piñte vergulden? Want bondgenoot of niet, Engeland staat op zijn vermeende rechten, die het nu over een vijfde gedeelte van de portugeesche kolonie Angola doet gelden.

Bij het verdrag van 20 Augustus 1890 werd de Cambompo aangewezen als grenscheiding tusschen engelsch en portugeesche gebied, maar de portugeesche Cortes verwierpen het verdrag. Sedert zijn de engelsche eischen nog wat verder gegaan en werd het land tot aan de Cuito maar vast bij voorbaat op de kaart rood gekleurd. Hoewel de Portugeezen reeds in de annexatie door Engeland van Barotse-land hebben berust, gaan de huidige eischen der vrienden hun toch wat al te ver. Toch hebben zij er maar in toegestemd om het geschil aan de scheidsrechterlijke uitspraak van den koning van Italië te onderwerpen. Die uitspraak is nog niet gevallen, maar wordt behalve in Portugal, ook in deitsche koloniale kringen belangstellend te gemoet gezien, waar men alles behalve gaarne ziet, dat de portugeesche grens steeds meer teruggedrongen wordt en het deitsche gebied tusschen de engelsche bezittingen ingeklemd raakt.

Er moet daar in die streek door de inboorlingen zonder behoorlijk toezicht, schandelijk misgehouden zijn onder de natuurlijke rijkdommen van het land. Een portugeesch handelaar, Correia, die in 1901—1902 over Lealoei, langs de Zambesi, over Boeloeiway naar Kaapstad reisde, deelde mee dat er zoo goed als geen caoutchouc meer te vinden was langs de oevers van Cuito, Cubangui en Cussibi, tengevolge van door de inboorlingen gepleegden roofbouw.

Hoe de koning van Barotse-land, Levanika, dien de Engelschen de kroningsfeesten lieten bijwonen over de nieuwe heerschers over zijn land denkt, blijkt wel uit zijn uitlatingen tegenover genoemden Correia: „Je denkt misschien wel, dat ik overtuigd ben, dat wanneer de Afulos (Engelschen) mij met geld en geschenken overladen en mij goed behandelen, dit ter wille van mijn mooie oogen geschiedt? Neen, ik weet heel goed, hoe ze Lobengula, 't hoofd der Matabeles, en anderen behandelde, en dat een zelfde lot mij wacht. Maar zoodra ik iets merk van hun kwade bedoelingen, laat ik hun den tijd niet om 'n schot te lossen, doch trek de rivier over op portugeesch gebied. Daarom zet ik mijn vee in goud om, dat gemakkelijker mee te nemen is. En wanneer de Portugeezen mij dan ook niet goed behandelen, ga ik naar een of ander plekje in Europa, want men heeft mij gezegd, dat een zwarte met geld daar evenzeer in tel is als 'n blanke.”

Tijdschriften en periodesieken over Oost Indië.

Van den schrijver den heer W. C. MULLER, ontvangen wij een afdruk van hetgeen onder de benaming Tijdschriften en periodesieken in de „Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië“ van zijne hand werd opgenomen. Het was voor den steller zeker een moeilijk vraagstuk om hier niet te weinig maar ook niet te veel te leveren en ongetwijfeld was niemand beter in staat dan hij om in deze lijn voor eene Encyclopaedie te leveren, wat daarin noodig is.

Naar onze meening is hij daarin over het algemeen goed geslaagd. De rubriek E waarin alphabetisch de tijdschriften worden genoemd, die slechts nu en dan artikelen over Indië behelzen, had o.i. wel achterwege kunnen blijven; zoo langzamerhand toch mag men aannemen, dat iedere Nederlander en dus ieder tijdschrift, zelfs de speciale vakbladen, van tijd tot tijd hunne aandacht aan de Koloniën en bezittingen van het Rijk buiten Europa zullen schenken.

Ook het „Koloniaal Weekblad“ werd in de beschrijving der in Nederland verschijnende periodesieken, die, zooals de schrijver het zegt, geheel aan Indië zijn gewijd, niet vergeten. Waar hij echter „het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië“ noemde als het hoofddoel onzer Vereniging hadden wij wel gaarne gezien, dat hij ook de rest van hetgeen omtrent dat hoofddoel aan het hoofd van ons blad vermeld wordt, hadde overgenomen, want het opvoelen van ware belangstelling en onderlinge genegenheid tusschen de verschillende deelen van Groot-Nederland is evenzeer een belangrijk onderdeel van ons program.

Wanneer bij de letter V in de Encyclopaedie het woord Vereenigen aan de beurt komt, zal dit naar wij hopen, tot zijn recht komen.

Correspondentie.

Het slot over de „Staartmenschen“ kunnen wij eerst in 't volgend nummer opnemen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aard. Genootschap. 1904. No. 6.

Bijdrage tot de kennis van Boven-Djambi; ontleend aan eene nota van O. L. Hellfrich (met kaart). — Eene verkenning in het binnenland van Noord-Nieuw-Guinea, door L. A. van Oosterzee (met kaarten). — Nota over eenige gesteenten van Nieuw-Guinea, door L. A. van Oosterzee. — Verslag van de Sarumacea-expeditie, door A. J. van Stockum (slot). — Het werk onzer openingsvaartuigen in den Ned.-Indischen Archipel, door C. Graandijk (met kaart). — De Nieuw-Guinea-expeditie van het Kon. Ned. Aard. Genootschap, door J. W. IJzerman. — Litteratuur Oost-Indische Archipel en Ned. West-Indië.

Teysmannia. 1904, afl. 10.

Djeroek-cultuur, door H. J. Wignan. — Spontane generatie, door J. van Breda de Haan. — In Europa, door J. J. Smith. — Is kapokpittenboengkil met evenveel recht te gebruiken als katjang- of ricinuspittenboengkil? door W. R. Tromp de Haas. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties: Over de gevolgen van het branden van den grond op de assimileerbaarheid van het phosphorzuur bij den natten rijstbouw; over den invloed van het kalken der gronden op de werkzaamheid van het phosphorzuur der handelsmeststoffen. — Vragen en beknopte mededeelingen uit de praktijk. — Beschikbare zaden en planten.

De Indische Mercur. 22 Nov. 1904. No. 47.

Een en ander over Deli (Voordracht door Dr. D. J. Hissink op uitnodiging van het Koloniaal Museum). — Manilla Henpen in Nederlandsch-Indië, door F. W. J. Sieben. — Een nieuw boek over katoenteelt, door R. W. T. — Bestrijding van witte mieren, door Dr. L. Zehntner. — Bericht van Schimmel en Co. — Uit consulaire verslagen: Hongkong, Saigon, Kobe. — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden, enz. — Ingezonden: De theemarkt te Batavia, door J. van der Chijs.

ADVERTENTIEN.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. ROOSEBOOM—H. E. van Blommestein.

Middelbare school voor Handel
en Administratie.
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

Drie-jarige voorbereidende cursus,
aansluitende bij de 6e kl. eener school
voor M. U. L. O.
Twee-jarige cursus voor Handel of
Administratie, aansluitende bij den
voorbereidenden cursus en opleidende voor
den handel of administratieve betrek-
kingen.
Een-jarige vervolgcursus voor leer-
ling-consul aansluitende bij den twee-
jarigen handelskursus.
Een-jarige vervolgcursus voor akte
Staatsinrichting M. O. aansluitende
bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot op-
leiding voor de Praktijkexamens in
Boekhouden en Handelscorrespondentie in
de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te verkrijgen
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis.

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

**MEDICINALE
COGNAC.**

2 liter f 3.— of 6 flesschen f 7.—,
12 flesschen f 14.—
Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.
W. F. NOMAN,
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

**Ned. Fabrik van
Baniëren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.**
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van Franjes, Em-
brasses en Agrementen in soliede quali-
teit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

INTEKENBILJET.

De ondergeteekende
wonende te _____ wenscht
donateur-trice te worden der Vereeniging „Oost en West”
tegen een jaarlijksche contributie van f _____
den _____ 190
Straat of gracht: _____ Handteekening: _____

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

BOEATAN.

Plaats 9, Den Haag.

**Permanente Tentoonstelling,
Verkoop en Bestelling voor
St. Nicolaas en Kerstmis**

Groote Keuze

van allerlei voorwerpen van **INDISCHE HUISVLIJT**
en **KUNSTNIJVERHEID**, zoowel **Prachtige Cadeaux**
als **Kleine Voorwerpen** ook voor **Surprises** en vallende
binnen ieders bereik:

Batiks, Weefsels van af de eenvoudigste tot de prachtigste, Hoof-
snijwerk, Koperen Graveer- en Drijfwerk, Palembang's
Lakwerk, zeer fraaie Gevlochte Matten, allerlei mooie Fantaisie
Artikelen, waaronder Hoed- en Dasspelden, Kettingen,
Knoopjes enz., Filigraan-werk, Gesneden Ivoor, Wandel-
stokken, Wajang-figuren, fraai Gesneden en Beschilderd
Leerwerk en allerlei meer te veel om op te noemen.

Bijzondere Etalage

van af **VRIJDAG 18 NOVEMBER.**
TOMBOLA.

Winkel en Tentoonstelling zijn open met **VRIJ ENTREE**
VOOR EEN IEDER, elken werkdag van 10 ure v.m. tot
9 ure 's avonds.

THEE en INDISCH GEBAK van af 3 tot 9 ure n.m.

Zegt het voort.

Koopen of verkoopen, huren en verhuren

van **HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN**

FALKENBURG en Co.

Bureaux voor **Bouwkunde, Handel en Verzekering.**
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

Toezending Woninggids gratis.

Registers voor **PENSIONS** ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te
te 's-**GRAVENHAGE** en **WELTEVREDEN** ter beschikking
van belangstellenden

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKE PRIJZEN.

Het weekblad **Themis**, Redacteur **FRANS SCHAAP Jr.**, Den Haag,
publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden
omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde
toestanden op rechtskundig gebied.
Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.
Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen,
Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.
Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen
door verschillende Hollanders in Duitsland, België, Frankrijk, Engeland en
Oost-Indië.
Prijz per jaargang **f 4.-**. Los nummer franco na inzending van **f 0.50**.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92
en
Jan van Riebeeckstraat 56,
DEN HAAG.

Leveren **KLEEDING NAAR MAAT**
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.

Weekblad voor Indië.

Met **1 Mei** is te Soerabaja verschenen een belletristisch
Weekblad voor Indië,
onder hoofdredactie van **M. VAN GEUNS.**

Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per kwartaal.
Agent voor Nederland,
Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang”,
Haagpoort 4, Den Haag.

Inhoud van No. 1: Ter Inleiding, door M. van Geuns; Het Mercantilisme en de literatuur,
door denzelfden; Een galerij van bekende Indische tijdgenooten: Mr Th. H. de Meester (met
portret) door Delphinus; Wanhoopdaad, Indische Schets, door J. E. Jasper; Overzicht van de
Indische pers; Telegrafisch Overzicht.

Inhoud van No. 2: Nieuw Leven, door Dr. R. Broersma; Het Gele Gevaar, door M. van
Geuns; Een tentoonstelling van vlechtwerk uit den Ned. Ind. Archipel, door J. E. Jasper;
Huurkoetsier (Indische Schets), door denzelfden; E. W. H. Nieuwenhuisen (met portret), door
R. B. M.; Overzicht van de Indische pers; Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 3: Zelfkennis, door M. van Geuns; Eerste Levensvormen, door Dr. I. Gron-
man; J. Faes (met portret); De „Tiwah”, door Ernst; Loterijwaanzen, door Eduard van Gherst;
Overzicht der Indische pers (met een kaart van de geprojecteerde spoorwegen in Zuid-Sumatra);
Telegrafisch overzicht; Correspondentie.

Inhoud van No. 4: De zucht tot navolgen, door M. van Geuns; Astrale adviezen, door W.
van Delft; P. M. L. de Bruijn Prince, door D. D. (met portret); Richard Hol, door Dr. A. J. A.
Prange (met portret); Op de reede van Sabang, door L. C. Carbin; Verdwenen geluk, door
Pax; Beschrijving van een reformpatroon, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel (met
een reformpatroon op volle grootte); Overzicht van de Indische pers.

Inhoud van No. 5: Een merkwaardig boek over Java en onze koloniale politiek, door M.
van Geuns; De Chineezebeweging te Soerabaja tegen de Handelsvereeniging Amsterdam, door
Mr. J. B. van Houten; Dr. J. Groneman, door J. J. Samwel (met portret); J. Boissevain, door
N. v. Z. (met portret); Sic transit gloria mundi, door J. de Jong; Overzicht van de Indische
pers (de tocht van overste van Daalen naar de Gajolanden; met kaart).

Inhoud van No. 6: Het vrije woord, door M. van Geuns; Indische romans, door G. Stoll;
W. J. M. Michielsen, (met portret) door D. D.; Astrale adviezen, door W. van Delft; Muziek-
meester, schets door J. E. Jasper; De opstand in Gedangan, met tal van illustraties en kaarten,
door Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt; Verre scheiding, door L. C. Carbin; Correspondentie.

Inhoud van No. 7: De litteraire kunst geëerd door Dr. R. Broersma; Verzen, (Radium,
Verwante zielen, De drie Bruiden) door A. v. G.; George Birnie (met portret naar Haverman)
Monseigneur Edmundus Sybrandus Luyten, (met portret); Een nacht van oproer, door J. E.
Jasper; Uit het rijk van Koningin Mode, door Mevr. A. C. Granpré Molière—van Dissel;
Onze prijsvraag.

Inhoud van No. 8: Om mensch te blijven door M. van Geuns; Een Indisch hotel in Parijs,
door Henri Borel; Dr. J. G. Scheurer en het Petronella-hospitaal te Djokja, door J. J. Samwel
(met tal van illustraties); Astrale adviezen, door W. van Delft; Uit de vrouwenwereld door M.
S.; Het bloedbad te Keboan Pasar (met een plaat).

In No. 9, wordt een begin gemaakt met de plaatsing van een Boeienden Indischen Roman
van **Anna de Savornin Lohman**, getiteld: „Liefde”

Vraagt

de bekende
Saucen en

Uw Leverancier

Groenten, Soepen,
Zuren van de Firma

TIELEMAN & DROS, Leiden.

Brandapparaten

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

Groote voorraad **Fijne Houtwaren.**

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag

Eenigt speciaal Magazijn.

Geen goedkoop adres in Binnen- of Buitenland.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Sindoro *	10 Dec.	22 Dec.	27 Dec.	16 Jan.	18 Jan.
Salak	24 1905	5 Jan.	10 Jan.	30 "	1 Febr.
Ongaran	7 Jan.	19 "	24 "	13 Febr.	15 "
Lawoe	21 "	2 Febr.	7 Febr.	27 "	15 "
Goentoe *	4 Febr.	16 "	21 "	13 Maart.	29 "
Merapi	18 "	2 Maart	7 Maart	27 "	12 Apr.
Ophir *	4 Maart	16 "	21 "	10 April	25 "
Gedé	18 "	30 "	4 April	23 "	

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: **Eijkenslyters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage**

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10-12** en van **2-4**
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer **G. C. A. DE WITTE, Reinkenstraat n°. 16.**

- Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.
- Een bekwame linnennaaster.
- Drie jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.
- Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- Vier dames voor pianolessen.
- Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.
- Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).
- Eene Dame voor onderricht in fröhelen en handwerken (heeft diploma).
- Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.
- Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.
- Twee dames voor het geven van privaet en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

- Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waaraan eene met diploma middelbaar.
- Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaetlessen tegen billijken prijs.
- Eene Dame voor Zanglessen.
- Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
- Twee Dames voor waarnemen van een hofhoud.
- Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben gereisd.
- Een gep. sergt. maj., geluwd, voor hofbewaarders, adm. betrekking, goldincasseerders.
- Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.
- Een jong Meisje om als kinderjuffrouw naar Indië te gaan.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albanai